

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΚΕΡΔΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ*

Υπό Ν. ΡΑΚΤΙΒΑΝ

Εις τὰς 28 Ἰουνίου 1957 ἡ Ἐφημερίς τοῦ Χρηματιστηρίου τοῦ Λονδίνου (Stock Exchange Gazette) ἀναφέρει συνομιλίαν συντάκτου τῆς μὲ ἓνα Ἀμερικανὸν ποῦ κατοικεῖ πολλὰ χρόνια στὴν Ἀγγλία καὶ ἔχει ἀρκετὰ σπουδάσει τὴν πολιτικὴν ζωὴ τῆς Βρεταννίας. «Συχνὰ δυσκολεύομαι», παρετήρησε, «νὰ ἐξηγήσω στοὺς ἐπισκέπτας μου Ἀμερικανούς, ὅτι ἡ διαφορά τῶν Ἐργατικῶν ἀπὸ τοὺς Συντηρητικούς στὴ Βρεταννία δὲν ὁμοιάζει μὲ τὴν διαφορά ποῦ διακρίνει τοὺς Δημοκρατικούς ἀπὸ τοὺς Ρεπουμπλικάνους στὰς Ἡν. Πολιτείας. Ἡμεῖς στὴν Ἀμερικὴ συζητοῦμε γιὰ περισσότερους ἢ ὀλιγώτερους φόρους ἢ γιὰ Κοινωνικὰς Ὑπηρεσίας, ἐνῶ σὲ σὰς ὑπάρχει ἓνας βαθὺς ἰδεολογικὸς διαχωρισμὸς. Τὸ Ἐργατικὸν σὰς κόμμα δὲν θέλει καθόλου νὰ ἐμπιστευθῇ τὸν ἰδιώτην ὡς ἰδιοκτῆτη παραγωγικῆς περιουσίας. Προτιμᾷ νὰ ἀναθέσῃ ὅλη τὴν εὐθύνην στὸ Κράτος. Πρόκειται γιὰ ἐντελῶς διαφορετικὰς ἀντιλήψεις πᾶνω στὴ ζωὴ καὶ πᾶνω στὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ ἀτόμου.

Προφανῶς ὁ Ἀμερικανὸς σχολιαστὴς εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τοὺς οικονομικούς, πολιτικούς καὶ πνευματικούς κινδύνους ποῦ ἀπορρέουν ἀπὸ μιὰ ὑπερτροφικὴ καὶ τὰ πάντα διέπουσα γραφειοκρατία, ἡ ὁποία, ἐκτὸς τῶν ἄλλων μειονεκτημάτων, δημιουργεῖ καὶ ἰδικὰ τῆς συμφέροντα καὶ ρέπει πρὸς τὴν κατάπνιξι τῶν ἐλευθεριῶν καὶ πρὸς τὴν δικτατορίαν. «Νομίζω», προσθέτει, «πὼς στὴν Ἀμερικὴ ἐμπιστευόμεθα περισσότερο τὸν ἄνθρωπον ὡς ἰδιοκτῆτη παραγωγικῆς περιουσίας, γιὰτὶ ἔχομε κατ' ἀναλογίαν περισσότερους ἰδιοκτῆτας αὐτοῦ τοῦ εἶδους. Οἱ γεωργοὶ μας, ποῦ εἶναι πολλοὶ, εἶναι κτηματῆαι. Ἀλλὰ καὶ οἱ μεγάλες μας ἐταιρίαις ἔκαμαν ἐπίσης μιὰ σοβαρὰ προσπάθεια νὰ μετατρέψουν τοὺς ἐργαζομένους τοὺς εἰς-μετόχους. Ἐκτὸς δὲ τούτου, τόσσο τὸ Χρηματιστήριον ὅσο καὶ τὰ σωματεία ἐπενδύσεων, τὰ λεγόμενα Trust Funds, προσεπάθησαν σοβαρὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τὸν πολίτην ποῦ διαθέτει μικρὰ μόνον ποσὰ πρὸς ἐπένδυσιν.

* Ὁμιλία εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κέντρον Παραγωγικότητος (13-2-1958).

«Στή Βρεταννία», συνεχίζει, «παρά πολλοί από τους γεωργούς που σας τρέφουν είναι πέραν του ὠκεανοῦ, καὶ τὸ πῶς ψηφίζουν σὲ ἄλλες χώρες περὶ ιδιοκτησίας, δὲν ἐπηρεάζει τὶς ἰδικές σας ἐκλογές. Ἄλλ' ἔσεις πληρώνετε μὲ βιομηχανικά προϊόντα αὐτὲς τὶς ἄλλες χώρες καὶ ἔτσι ἔχετε μὴ ἐξαιρετικά μεγάλη ἀναλογία ἐργατῶν βιομηχανίας πού δὲν ἔχουν ὅμως παρά λίγη πείρα σὰν ιδιοκτῆται. Ἔχετε ἀνάγκη, ἀκόμη πιὸ πολὺ ἀπὸ μᾶς στὶς Η. Π., νὰ τοὺς δώσετε πείρα καὶ προσωπικὸ τους συμφέρον, στὸν θεσμὸ τῆς ιδιοκτησίας - ἀλλὰ δὲν κάνατε τίποτα ἀπολύτως πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνσι».

Καὶ ἐπιλέγει : «Ὅπως πρέπει νὰ θεωρητὲ ἐπείγουσα τὴν παραγωγικότητα, ἄλλο τόσο πρέπει νὰ ἐπειγεσθε γιὰ τὴν ἐξάπλωσι τῆς ιδιοκτησίας τῶν ἐταιριῶν σας στὰ στρώματα τοῦ πληθυσμοῦ σας, γιὰ τὰ κύρια πολιτικά σας κόμματα γύρω ἀπὸ αὐτὸ τὸ σημεῖον θὰ ἀγωνισθοῦν».

Καὶ ἐρωτᾶται : Ὑπάρχει ἄραγε κάποιον μᾶθημα καὶ γιὰ μᾶς στὴν Ἑλλάδα, σ' αὐτὲς τὶς παρατηρήσεις; Ὅσο προχωρεῖ ὁ ἐξηλεκτρισμὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἐκβιομηχανίσις τῆς, μήπως δὲν θὰ γίνωνται ἀπὸ λιγώτερους ἀνθρώπους οἱ γεωργικὲς καὶ ἄλλες ἐργασίες τῆς ὑπαίθρου, μήπως δὲν θὰ ἔρχωνται περισσότεροι σὰν ἐργάται ἢ μισθωτοὶ στὰ ἀστικά κέντρα; Λιγώτεροι λοιπὸν οἱ ιδιοκτῆται, περισσότεροι οἱ ἀποξενωμένοι ἀπὸ κάθε κτηματικὴ περιουσία, αὐτοὶ πού βισπαλαίου, πού τρώγουν τὰ χρόνια τους μὲ μὴ ἀμοιβή πού δὲν μπορεῖ νὰ στηρίξη οἰκογένεια, πού ἐλπίδα βελτιώσεως δὲν βλέπουν.

Ἦδη συμβαίνει τὸ ἀπίστευτο, ὅτι σὲ μὴ χώρα πού ἐγνώρισε τὴν ἀπέραντη ἀγωνία καὶ ἐρήμωσι τοῦ συμμοριτοπολέμου, πού ἄκουσε τὸ σπαραγμὸ μητέρων καὶ παιδιῶν στὸ παιδομάζωμα, πού εἶδε τὸ ἴδιο τὸ καμάρι τοῦ κομμουνισμοῦ, τὴν νεολαία τῆς Οὐγγαρίας, νὰ αὐτοθυσιάζεται κατὰ δεκάδες χιλιάδες γιὰ νὰ διεκδικήσῃ ἐπὶ τέλους τὴν ἀνθρώπινη ὑπόστασί τῆς - συμβαίνει λέγω τὸ ἀπίστευτο, στὴ χώρα αὐτῇ, ἕνα 40 % τῶν ψηφοφόρων τῶν ἀστικῶν κέντρων νὰ ξεχνοῦν αὐτὰ τὰ πράγματα.

Καὶ εἰς ὁμαλοὺς ἀκόμη καιροὺς εἶναι διὰ κάθε καλὸν πολίτην ἀπαράδεκτον νὰ διατελοῦν μυριάδες συμπολιτῶν μὲ τὶς οἰκογένειές τους εἰς κατάστασι δυστυχίας ἢ καὶ ἀπογνώσεως, ὥστε νὰ ρέπουν πρὸς τὴν παρανομίαν, τὸ ἔγκλημα, ἢ πρὸς διάφορες λύσεις δημαγωγῶν. Ἄλλὰ σήμερα, ὅποτε τὸ ἀκόμη πολὺ χαμηλὸν ἐπίπεδον ζωῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα συνδυάζεται μὲ τάσι πρὸς αὔξησιν τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἀπ' ἑτέρου μὲ μὴ ἐπιμελῶς καὶ παγκοσμίως ὀργανωμένη διαβρωτικὴ καὶ ἀνατρεπτικὴ προπαγάνδα, θὰ ἦτο παραφροσύνῃ γιὰ μᾶς, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν ὑπόλοιπον ἐλεύθερον κόσμον, νὰ ἀφήσωμε ἀδικημένους καὶ δυσαρεστημένους τοὺς ἀστικούς ἰδίως πληθυσμούς. Διότι τὰ πολῦτιμα αὐτὰ ἀγαθὰ τῆς Δημοκρατίας, πού κερδήθησαν μὲ ἀγῶνες καὶ

θυσίες ἥρώων, σὲ πολλὰς χώρες, ἀνὰ τοὺς αἰῶνας : ἡ ἐλευθερία τοῦ λαοῦ, ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου, ἡ ἐλευθερία κυκλοφορίας τοῦ βιβλίου, καὶ ἡ γενικὴ ψηφοφορία, αὐτὰ πού εἶναι ἀσύγκριτη δύναμις καὶ ἐγγύησις πνευματικῆς καὶ ὕλικῆς προόδου ὅταν οἱ πολῖται ἐνδιαφέρονται πραγματικὰ ὁ καθένας γιὰ τὰ καλὰ τοῦ ἄλλου, αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ ἀγαθὰ τῆς δημοκρατίας θὰ χρησιμοποιηθοῦν ἕνα πρὸς ἕνα ἀπὸ τὸν ἐχθρό, σὰν πρώτης τάξεως ὄπλα, πού τοῦ χαρίζουν τὰ ἀφελεῖ ἄφελῃ θύματά του, γιὰ νὰ τὰ διαρέσῃ καὶ ἔπειτα νὰ τὰ κατασπαράξῃ καὶ ὑποδουλώσῃ - ἐὰν ἐννοεῖται, καὶ ἐφ' ὅσον ἡ μεγάλη ἐργαζομένη μερίς τοῦ πληθους, ἡ ὁποία ἐξαρτᾶται ἀπὸ μίαν ἐργοδοτικὴν τάξιν, διατελοῦν ὑπὸ ὄρους πού εἶναι ὄχι μόνον ὕλικῶς ἀνεπαρκεῖς, ἀλλὰ καὶ ἴσως σπουδαιότερον, βασικὰ ἀψυχολόγητοι.

Ἄς ρίψωμε μιά ματιὰ στὴν ἱστορία. Οἱ πρωτόγονες οἰκογένειες καὶ φυλές πού ζοῦσαν ἀπὸ τὸ κυνήγι καὶ τὴν ἀλιεία, ἢ ἀπὸ καρπῶν καὶ ρίζων, ὅπως σὲ μερικὰ μέρη γίνεται ἀκόμη σήμερα, ἀσφαλῶς συχνὰ θὰ ὑπέφεραν πολὺ. Χαμηλότατο βιοτικὸ ἐπίπεδο συνδυασμένο μὲ δυσανάλογους κόπους, μὲ περιόδους ἐξαιρετικῆς στερήσεως, καὶ μὲ θανάσιμους κινδύνους ἀπὸ πάγους καὶ θύελλες, ἀπὸ ἄγρια θηρία, ἀπὸ ἐρπετὰ - αὐτὴ θὰ ἦταν ἡ μοῖρα τους. Καὶ ὅμως ἡ φτώχεια, οἱ στερήσεις, οἱ τραγωδίαι, ὅλ' αὐτὰ δὲν γεννοῦσαν τὴν πικρία, τὸν κυνισμό, τὴν ἐχθρα, γιὰτὶ προήρχοντο ἀπὸ τῆ φύσι καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν θέλησιν κανενὸς ἀνθρώπου. Ἔτσι κοινωνικὸν πρόβλημα δὲν ἤμποροῦσε νὰ γεννηθῇ.

Ἀλλὰ πέρασαν οἱ αἰῶνες, ἠῤῥῆξαν οἱ πληθυσμοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι ἄρχισαν νὰ ἐξαρτῶνται μεταξὺ τους ὄχι πλέον μόνον γιὰ διάφορες ἐκδουλεύσεις, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐργασίας.

Ἦδη ἀπὸ δύο χιλιάδες χρόνια μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη ἡ φωνὴ τοῦ «Ἰακώβου» : Ἰδοὺ ὁ μισθὸς τῶν ἐργατῶν, πού ἐθέρισαν τὰ ἐκτεταμένα χωράφια σας, τὸν ὁποῖον κατεκρατήσατε, φωνάζει δυνατὰ, καὶ αἱ παραπονετικαὶ κραυγαὶ τῶν ἀδικημένων θεριστῶν ἐμβῆχαν εἰς τὰ αὐτιά τοῦ Κυρίου τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων».

Πιστεύω ὅτι σήμερα δὲν γίνεται συχνὰ κατακράτησις μισθῶν, ἀλλὰ μολαταῦτα κοινωνικὸν πρόβλημα πού πηγάζει ἀπὸ τὴν ἐξάρτησιν τοῦ ἐργαζομένου καὶ ἀπὸ τὴν ἀτελεῖ χρῆσιν τῆς ἰσχύος ἐκ μέρους τοῦ ἐργοδότη, ὑπάρχει. Ἡ ἄλλη ὀψις τοῦ προβλήματος αὐτοῦ εἶναι ἡ ἀτελεῖς στάσις τοῦ ἐργαζομένου ἐναντι τῶν προϊσταμένων του καὶ τῆς ἐργασίας του. Τὰ δύο σφάλματα μαζὺ δημιουργοῦν φαῦλον κύκλον καχυποψίας, ἀνετηκλίσεων καὶ ἀνεπαρκείας, μεταξὺ προσώπων καὶ παρατάξεων πού ἔχουν κάθε συμφέρον νὰ συνεργάζωνται ἐλόφυχα.

Κύλησαν αἰῶνες ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού ἔγραφε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ὁ Ἰακώβος. Ἡ Βιομηχανικὴ ἐπανάστασις, πού συνέβη στὰ πρόθυρα τῆς ἐποχῆς μας μὲ

τὴν ἐφεύρεσι τῆς ἀτμομηχανῆς, ἔφερε, μαζί με πρωτοφανῆ αὔξησι παραγωγικότητος—ὡς τὸ σημειώσωμε καλὰ—καὶ τὴν ἀπόγνωσι σὲ χιλιάδες ψυχές. Οἱ ἀνεξάρτητοι οἰκοτεχνῖται δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ἀνταγωνισθοῦν μετὰ τὰ φθηνὰ προϊόντα τῶν νέων μηχανῶν, καὶ ἀναγκάσθησαν νὰ φύγουν ἀπὸ τὰ χωριά τους, νὰ σκύφουν τὸ κεφάλι καὶ νὰ δεχθοῦν τοὺς εὐτελεῖς δρους τῶν ἰδιοκτητῶν ἐργοστασίων καὶ ἀνθρακωρυχείων. Κάποτε οἱ γυναῖκες τους ποὺ ἐπληρώνοντο λιγώτερα, ἐπαιρναν τὴ δουλειὰ καὶ οἱ ἄνδρες ἔμεναν ἄεργοι ἐνῶ τὰ χλωμὰ παιδάκια τους δούλευαν μέχρι 14 ὥρες στοὺς ἀργαλειούς. Τότε κτίσθησαν καὶ οἱ τεράστιοι ἐργατικοὶ συνδικισμοὶ γεμάτοι ἀσχήμια καὶ ἀρρώστεια. Τότε προσπάθησαν οἱ παλαιοὶ τεχνῖτες νὰ σπάσουν τίς νέες μηχανές ποὺ εἶχαν αὐτές, κατὰ τὰ φαινόμενα, σαρώσει τὴν ὑπερφηάνεια ἀπὸ τὴν καρδιά τους καὶ τὸ ψωμὶ ἀπὸ τὸ τραπέζι τους. Ἀλλά, φυσικά, δὲν ἔφταιγαν οἱ μηχανές. Δὲν εἶναι λοιπὸν ν' ἀποροῦμε καθόλου διὰ τὸν Κάρολος Μάρξ γράφοντας στὸ Λονδίνον περὶ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος, ἐξέφερε τὴν θεωρίαν δι' ἄλλην τὴν λεγομένην ὑπεραξίαν, πέραν τῆς στοιχειώδους συντηρήσεως, τὴν ὁποίαν δημιουργεῖ ὁ ἐργάτης, τὴν ἀπορροφᾷ ὁ κεφαλαιοκράτης, δηλ. ὁ ἐργοδότης. Κυττάζοντας τὰ πράγματα γύρω του, ὁ Μάρξ ἔκαμε μίαν ἀπλὴν πιστοποίησι. Ἐκεῖ ποὺ ἔσφαλε ἦτο στὴν ψυχολογία του. Ἦδη ξεύρομε διὰ παρ' ὄλες τίς δυσκολίες ποὺ ἀντιμετωπίζουν, ὑπάρχει ἤδη πλῆθος ἐργοδοτῶν σὲ πολλὰς χώρας ποὺ ἔχουν ἀντιμετωπίσει μετὰ νοημοσύνη, μετὰ ἀνθρωπισμὸν, καὶ μετὰ εὐρύτερη κοινωνικὴ ἀντίληψιν τὸ ἔργον τους, καὶ ἔχουν οἱ ἴδιοι ἀπολαύσει τοὺς καρπούς.

Ἐνα στάδιον βελτιώσεως ἦτο διὰ τὴν ἐπίδρασιν οἰκονομολόγων καὶ φιλοσόφων ὅπως ὁ John Stuart Mill, πολλοὶ ἐργοδοτῆται κατάλαβαν διὰ τὸ ἴδιον τὸ συμφέρον τους ἐξυπηρετεῖται καλύτερα ἐὰν φέρονται καλὰ πρὸς τὸ προσωπικὸν τους. Ἔτσι ἐγένε γνωστὸς ὁ ὅρος enlightened self-interest, δηλαδή: φωτισμένη ἰδιοτέλεια. Αὕτη ἡ ἀντίληψις ἀποτελοῦσε καὶ ἀποτελεῖ ἀκόμη ἓνα πολὺ μέγαλον θῆμα, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποδώσῃ τοὺς καλύτερους καρπούς χρειάζεται ἐρμηνεία. Ἐὰν τὰ κίνητρα παραμένουν βασικῶς ἐγωιστικά, ἐὰν σκέπτεται κανεὶς: θὰ εἶμαι δίκαιος ἐπειδὴ μοῦ συμφέρει, ἀλλὰ, φυσικά, ἐὰν νομίζω διὰ δὲν μοῦ συμφέρει θὰ παύσω νὰ εἶμαι καλὸς—τότε ὡς μὴ περιμένῃ μεγάλα πράγματα. Διότι καὶ ἐὰν ἀκόμη δὲν πιστεύει εἰς τὸν Θεόν, ἠμπορεῖ νὰ εἶναι βέβαιος διὰ τὸ ἐργάται καὶ ὑπάλληλοι του θὰ διαγνώσουν τὸ πνεῦμα του καὶ δὲν θὰ αισθάνωνται ἀπέναντί του οὔτε ἐδγνωμοσύνη καὶ ἀγάπη, ἀλλ' οὔτε καὶ στοιχειώδη ἐμπιστοσύνη. Πιστεύω, καὶ στηρίζομαι καὶ σὲ μερικὰς περιπτώσεις, διὰ τὸν Θεόν ὁ θεσμὸς τῆς συμμετοχῆς τῶν ἐργατῶν εἰς τὰ κέρδη ἔχει χαρακτηρισθῆ ὡς ἀποτυχία καὶ ἔχει ἐγκαταλειφθῆ, ἢ αἰτία πολὺ συχνὰ θὰ εἶναι μίαν τέτοια ἀνεπαρκῆς πνευματικὴ βάσις.

Πολύ διαφορετικὰ εἶναι τὰ πράγματα ὅταν, ὅπως συνήθως, ἐπικρατῆ ἀνώτερο πνεῦμα ὅταν, ὅπως γράφει τὸ περιοδικὸν *Coronet* εἰς τετραζέλιδον ἄρθρον τοῦ Ἰουνίου 1952, περὶ πλήθους ἐταιριῶν, ὑπάρχει συνειδητὸς σκοπὸς νὰ φερθοῦμε σωστὰ καὶ δίκαια πρὸς τοὺς ἐργαζομένους, νὰ τοὺς σεβασθοῦμε ὡς προσωπικότητες καὶ νὰ διευκολύνωμε τὸ καλὸ τους. Τὸ σχετικὸν ἄρθρον ἀποδίδει μάλιστα στὶς ἐταιρίες αὐτὰς τὸν συγκεκριμένον σκοπὸν νὰ ἐφαρμόσουν τὸν Χρυσὸν Κανόνα τοῦ Εὐαγγελίου. . . . . «Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς».

Ἄλλὰ θὰ ἐρωτηθῆ, γιατί ὅσα ἐκδήλωσι τοῦ καλοῦ αὐτοῦ πνεύματος νὰ φρονοῦμε ὅτι πρέπει νὰ ἐπιτρέψωμε ἢ καὶ νὰ προσκαλέσωμε τοὺς ἐργαζομένους νὰ μετέχουν εἰς τὰ κέρδη. Τὸ κάτω-κάτω, αὐτοί, ἢ τοῦλάχιστον οἱ περισσότεροι, δὲν δημιουργήσαν τὴν ἐταιρίαν, οὔτε λαμβάνουν τίς σπουδαῖες ἀποφάσεις πού φέρουν τὰ κέρδη, οὔτε μετέχουν στὶς ζημιές. Δὲν φθάνει, λοιπόν, νὰ τοὺς πληρώνωμε ἕναν καλὸ μισθὸ καὶ νὰ τοὺς μιλάμε καλά—ἂν θέλετε, νὰ τοὺς λέμε καὶ συνεργάτες ἀντὶ ὑπαλλήλους—νὰ τοὺς ἔχωμε πολιτισμένες ἐγκαταστάσεις, ἕνα φθηνὸν σουσίτιο καὶ τὰ τοιαῦτα; Ἡ ἀπάντησις εὐρίσκειται στὸν πρακτικὸ τομέα, ἐν συνεχείᾳ δὲ στὸ θεωρητικὸ. Πρακτικὰ μποροῦμε νὰ διαπιστώσωμε σὲ πάμπολλες περιπτώσεις ὕγιους καὶ μελετημένης ἐφαρμογῆς τοῦ Profit-sharing δηλ. τῆς συμμετοχῆς τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰ κέρδη, μιὰ τέτοια ἐξυγίανσι τῶν σχέσεων, μιὰ τέτοια ἐλάττωσι ἀλλαγῆς προσωπικοῦ, μιὰ τέτοια αὐξήσι ἀποδόσεως κατ' ἄτομον, μιὰ τέτοια ἔφεση πρὸς καλύτερας μεθόδους, μιὰ τέτοια συνοχὴ στὶς δύσκολες στιγμῆς, ὥστε νὰ γεννᾶται αὐτομάτως τὸ αἶσθημα, κυριολεκτικὰ ὡς σὲ μιὰ ὕγιη χριστιανικὴ οἰκογένεια, ὅτι ἔχει ἐπιτευχθῆ κάτι τὸ ὑγιὲς καὶ ψυχολογημένον, ἀπὸ τὸ ὁποῖο κανεὶς δὲν θὰ ἐσκέπτετο νὰ πάη πίσω εἰς τὴν παλαιὰν κατάστασιν, ἀκόμη καὶ ἂν αὐτὴ συνίστατο εἰς τὴν πατρικὴν κηδεμονίαν ἐκ μέρους ἐνὸς καλοῦ ἐργοδότη, τὸν ὁποῖον ἄλλωστε, κάποιαν ἡμέραν θὰ διαδεχθῆ ἄλλος, ἴσως ὄχι τόσον καλὸς ἔνῳ ὁ θεσμὸς τῆς συμμετοχῆς, ὑπὸ ὠρισμένης τοῦλάχιστον μορφῆς της, ὅπου δηλαδὴ ὑπάρχει Trust Fund ἀποτελεῖ πλέον μόνιμον θεσμὸν. Θὰ προσπαθῆσω εἰς τὴν συνέχειαν νὰ σκιαγραφήσω μερικὰ τέτοια παραδείγματα, τὰ ὁποῖα πείθουν ὅπως πείθει ἢ πείρα τὴν καρδιά. Δὲν θὰ ἀγνοήσω ὅμως καὶ τὰ ἐπιχειρήματα πού βαρύνουν εἰς τὸν νοῦν.

Ἱστορικὰ, ἡ συμμετοχὴ ἔχει πολὺ παλαιὰς ρίζες. Τίς βρῖσκομε στὶς πρῶτες γεωργικὰς καὶ ἀλιευτικὰς κοινωνίας ὅπου οἱ ἐργαζόμενοι μετεῖχαν ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ προϊόν τοῦ κόπου των. Εἰς τὴν Γαλλίᾳ ὑπάρχει ἀκόμη τὸ *metayage* ὅπου ὁ γεωργὸς ἐργάτης εἶχε ὠρισμένα δικαιώματα ἐπὶ τῆς συγκομιδῆς. Πληροφοροῦμαι δὲ ἀπὸ φίλον μου ὅτι ἐνθουμείται τὸ ἴδιο καὶ στὴ Μικρὰ Ἀσία. Στὴν ἀλιεία καὶ σήμερα, ἰδιαίτερα στὴ φαλαινοθηρία, ὀλοκληρο τὸ πλήρωμα μετέχει στὸ χρηματικὸν προϊόν τοῦ θηράματος. Ἡ μετα-

«ΑΡΧΕΙΟΝ» Δ. Καλιτσουνάκη, Τόμος 38ος (1958) Τεύχος Β'

φορά μερικῶν στοιχείων τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν βιομηχανίαν ὀφείλεται εἰς οἰκονομικοὺς ἀναμορφωτάς τὸν Robert Owen, τὸν John Stuart Mill καὶ τὸν Professor Babbage. Τὸ 1850 ὁ Γάλλος Le Claire ἐφήρμοσε ἓνα σχέδιο Συμμετοχῆς γιὰ τὸ προσωπικὸ του, τὸ ὁποῖο ὄρθηκε πολλοὺς μιμητὰς στὴν Γαλλία καὶ σὲ ἄλλες χῶρες. Ἐλεῖπεν ὅμως ἀκόμα ἡ πείρα καὶ πολλὰ σχέδια ἀπετύγχαναν.

Στὴν Ἀμερική, ἡ ἰδέα τῆς Συμμετοχῆς ἦλθεν ἀπὸ Γάλλους, Γερμανοὺς καὶ Ἀγγλοὺς βιομηχάνους. Περίπου 40 ἑταιρίαις ἐφήρμοσαν σχέδια μεταξύ 1870 καὶ 1896. Ἐνα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι καὶ τὸ σχέδιον τῆς μεγαλυτέρας σαπυνοποιίας τῶν H.H., Ἐτ. Procter and Gamble. Τὸ 1931 ἐπεσκέφθη τὰς ἐγκαταστάσεις τῆς. Ἐνθυμοῦμαι μιὰ μεγάλη αἰθουσα συναυλιῶν καὶ θεάτρου γιὰ τοὺς ἐργαζομένους, ἔπου ἔπαιζαν οἱ ἴδιοι. Ἐνθυμοῦμαι καὶ ἀρκετὰς χρυσῆς ἐπιγραφὰς στῆς κολῶνες καὶ στοὺς τοίχους, ἐν μέρει παρμένες ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη. Ἐλεγα μέσα μου : Ἄς ἐλπίσωμε ὅλα αὐτὰ νὰ μὴ γίνωνται μόνον γιὰ τὸ κέρδος. Ἀλλὰ μοῦ φαίνεται πὼς δὲν εἶχα ἀνάγκη νὰ ἀνησυχῶ. Αὐτὴ ἡ τεραστία Ἐταιρία, ἡ ὁποία ἔκαμε μετόχους ὅλο τὸ προσωπικὸ τῆς, δὲν ἔχει γνωρίσει σοβαρὰ διαταραχὴ σχέσεων μαζί τους τώρα καὶ 60 χρόνια.

Τὸν ἴδιο ἐκεῖνο χρόνο πού ἔτυχε νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν Ἐτ. Procter & Gamble τὸ 1931, ἓνας σοβαρὸς καὶ δίκαιος ἐργοδότης, ὁ κ. M. B. Skinner, διευθυντὴς μιᾶς παγκοσμίως γνωστῆς ἑταιρίας ἐξαρτημάτων σωληνώσεων στὴν πολιτεία τῆς Ἰνδιάνας, μπῆκε στὸ γραφεῖο του κραδαίνοντας μιὰν ἐφημερίδα. Τὴ κτύπησε πάνω στὸ γραφεῖο του, καὶ ἔδειξε στοὺς 4 νεωτέρους διευθυντάς, οἱ ὁποῖοι τὸν διεδέχθησαν τὸ 1933, μιὰν ἐπιγραφὴν : **ΕΤΑΙΡΙΑ ΔΙΔΕΙ ΕΚΤΟΝ ΜΕΡΙΣΜΑ**. Στράφηκε πρὸς τοὺς νεωτέρους συνεργάτας του καὶ εἶπε : «Τὸ κεφάλαιον δικαιοῦται μιὰ λογικὴ ἀμοιβή, ἀλλ' ὅταν ἡ ἀμοιβὴ αὐτὴ ξεπερνᾷ αὐτὸ τὸ ὄριον, τότε τὰ χρήματα βγαίνουν εἰς βάρος τῶν ἀνδρῶν πού κάνουν τὴ δουλειά. Θέλω, παιδιά, γὰ θυμᾶσθε, ἀφοῦ φύγω, πὼς ὅποτε κάνετε ἓναν παρᾶ παρᾶ πάνω, τὸ σωστὸ εἶναι νὰ ἐπιστρέψῃ στοὺς ἀνθρώπους πού δουλεύουν».

Τὸ 1934 οἱ διάδοχοι τοῦ κ. Skinner, ἔχοντες περίσσευμα, θυμήθηκαν τὰ λόγια του, καὶ ἄρχισαν ἓνα σχέδιο πού, μετὰ τὰ λόγια τοῦ νῦν Διευθυντοῦ κ. K. G. Merrill ἔφερε ἀποτελέσματα μακρᾶς ὀκλής καὶ ἀνονεύρευτα. Τὸ ἄρθρον, τὸ ὁποῖον μακάρι νὰ μπορούσα νὰ σᾶς διαβάσω ὀλόκληρο, ἐπιγράφεται **ΕΙΝΑΙ ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΟ ΤΟΥΤΟ ΤΟ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ** (Collier's Dec. 1953). Μιὰ μεγάλη εἰκόνα δείχνει τὸν γιορτασμὸ, μετὰ καλεσμένο καὶ τὸν ἀντιπρόσωπο τοῦ ἐργατικοῦ σωματείου, ὅστερα ἀπὸ τὴν φιλικὴν ἐπίτευξιν συμφωνίας περὶ μισθολογίου. Ἐφαρμόζεται ἀπλουστάτης μορφῆς «συμμετοχὴ» : χορηγήσεις κάθε Χριστοῦγεννα ποσοστοῦ ἐπὶ τῶν ἐτησίων ἀπολαυῶν κάθε ἐρ-

γαζομένου. Περιγράφεται ἡ πρώτη ἀνακοίνωσις πρὸς τοὺς ἐκπλήκτους ἐργάτας ὅτι θὰ πάρουν 5% ὅλοι, ἀ π ὅ τ ὸ ν κ α θ α ρ ι σ τ ῆ μ έ χ ρ ι τ ὸ ν Π ρ ὅ ε δ ρ ο. Σὲ συνέχεια βλέπομε τὴν ἐκπλήξι τῶν διευθυντῶν, πού κάθε χρόνο παρὰ τὴν αὐξήσει τοῦ ποσοστοῦ συμμετοχῆς εἰς 10% καὶ περισσότερο, τὸ καθαρὸ κέρδος τῆς ἐταιρίας ἐξακολουθεῖ νὰ αὐξάνη. Συνάδελφοι διευθύνται ἄλλων ἐταιρειῶν προειδοποιούσαν τὸν κ. Merrill ὅτι ἔχει κακοσυνηθίσει τοὺς ἐργαζομένους του, καὶ πῶς ἔταν ἔλθῃ κακὴ χρονιά, θὰ γίνουν σὰν ἄγρια θηρία ἔτοιμα νὰ ξεσχίσουν τοὺς προϊσταμένους. Τὸ 1938, μὲ τὴν ἀπειλή τοῦ Χίτλερ, ἦλθε ἡ κακὴ χρονιά. Περνοῦσαν οἱ μῆνες καὶ ποσοστά δὲν ἐδίδοντο. Ἔγινε ἄραγε φιλύποπτο τὸ προσωπικὸ καὶ ὄργιλο; Ὅχι. Γιατὶ ἤξευραν τί συνέβαινε. «Μὲ παρρησίαν», λέγει ὁ κ. Merrill, «ὠμά, ἀνοικτά, μὲ ἀριθμούς, τοὺς ἐξηγήσαμε ἀκριβῶς πῶς ἦταν ἡ κατάστασις. Κι' αὐτοὶ κατάλαβαν, καὶ μὲ σφιγμένα τὰ δόντια βάλθηκαν νὰ ἀντιταχθοῦν πρὸς τὴν γενικὴ τάσι πανικοῦ μὲ δική τους γυῖξιμένη παραγωγικότητα. Αὐτὸ μᾶς ἔγινε μάθημα. Ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα ἐξακολουθοῦμε νὰ πληροφοροῦμε κατὰ διαστήματα τοὺς ἐργάτας μας πῶς ἀκριβῶς πηγαίνουν οἱ δουλιές μας. Διατί ὁ ἐργάτης νὰ μὴ ξέρη τί γίνεται; Πῶς πηγαίνουν οἱ πωλήσεις, ποῖα εἶναι τὰ κέρδη, ποῖα τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀπογραφῶν, ποῖα νέα προϊόντα ἐτοιμάζομεν, τί νέας μεθόδους σκεπτόμεθα νὰ εἰσαγάγωμεν, καὶ ἀκόμη ποῖαι αἱ τρέχουσαι ὑποχρεώσεις μας πρὸς τὰς Τραπεζάς; Εἶναι βέβαιον ὅτι ὅταν κανεὶς εἶναι πλήρως κατατοπισμένος καὶ μὲ ἀκρίβειαν, δὲν διαθέτει καιρὸν νὰ πιστεύῃ διαστρεβλώσεις καὶ ψεύδη καὶ τὸ φαρμακερὸ κουτσομπολιό, τὸ ὁποῖον ὑποθάλλει ἢ ἄγνοια τῆς πραγματικῆς καταστάσεως».

Προσθέτει ὁ κ. Merril τὴν πείραν τοῦ ὅτι «σχεδὸν κάθε ἄνθρωπος πού δὲν αἰσθάνεται ὅτι ἔχει ἰδικήν του, κατὰ κάποιαν ἔννοιαν, ἐπιχείρησιν, ὁ ὁποῖος ξεύρει ὅτι τὴν ἱκανότητά του νὰ κερδίξῃ τὴν περιορίζει ἕνα ἀνώτατον ὄριον πού εἶναι ἀδιαπέραστον, παρασύρεται εἰς «χασομέρια» καὶ ἄσκοπα «πήγαινε κι' ἔλα» κατὰ τὴν ἐργασίαν του. Μὲ τὴν Συμμετοχὴν ἐλύσαμε πλήρως τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως κεφαλαίου καὶ ἐργασίας, καὶ οἱ ἑκατοντάδες χιλιάδες δολλαρίων πού μοιράσαμε στὸ προσωπικὸ μας δὲν μᾶς στοίχισαν οὔτε ἕνα σέντ, διότι αὐτὸς ὁ πλοῦτος δὲν θὰ εἶχε δημιουργηθῆ, ἐὰν δὲν ἔνοιωθαν οἱ ἐργάτες πῶς ἦταν στὸ χέρι τους νὰ δελτιώσουν τίς ἀπολαυές τους». Δὲν εἶναι ἴσως ἄξιον ἀπορίας ὅτι εἰς αὐτὸ τὸ τόσο ζωντανὸ καὶ ἁρμονικὸ ἐργαστάσιον, κάθε Χριστούγεννα οἱ οἰκογένειαι τῶν ἐργαζομένων ὀργανώνουν ἕνα γεῦμα, εἰς τὸ ὁποῖον μετέχουν ὡς καλεσμένοι οἱ διευθύνται.

Μιὰ ἄλλη ἐταιρία, στὸ Cliveland, ὀνομάζεται Lincoln Electric. Κατασκευάζει εἶδη ἠλεκτροσυγκολλήσεως μὲ προσωπικὸ 1.160 άτομα. Χα-

ρακτηρίζεται από τὸ περιοδικὸν America ὡς μυθώδης ἑταιρεία, διότι π.χ. κατὰ τὸ 1954 ἔμοιράσε ἐκτὸς μισθῶν, περίπου \$ 4½ ἑκατομ. ὡς πρόσθετα ἐκ συμμετοχῆς, περίπου 115.000 δρχ. κατ' ἄτομον, καὶ προσέθεσε \$ 520.000 εἰς τὸ ταμεῖον συντάξεων. Ἐκτὸς τούτου ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἀποδίδει εἰς τὴν «Συμμετοχὴν» τὸν ἐπταπλασιασμὸν τῆς παραγωγικότητος κάθε ἐργάτου. Ὁ λόγος ὁμοῦς πού τὴν ἀναφέρω δὲν εἶναι κυρίως τὰ ἀνωτέρω ἐκπληκτικὰ στοιχεῖα, διότι ὀφείλομεν μᾶλλον νὰ παρατηροῦμε τὶς κοινὲς περιπτώσεις παρὰ τὶς ὅλως ἐξαιρετικῆς. Καὶ εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ θελτιωμένη ἀποδοτικότητα τοῦ κάθε ἐργάτου δὲν εἶναι συνήθως ἐπταπλασιασμοῦς — πρᾶγμα φαινομενικόν — ἀλλὰ αὐξήσις κατὰ 20 μέχρι 40 ἢ 50 %. Περισσότερον ἀναφέρω τὴν ἑταιρίαν αὐτὴν διότι ὁ Πρόεδρος τῆς, κ. J. F. Lincoln ὀρίζει κατ' ἔτος ὡς ἀμοιβὴν κεφαλαίου, προτοῦ μοιράσει τὰ κέρδη εἰς τὸ συμμετέχον ἐργατικὸν προσωπικόν, τόκον 6 %.

Καὶ ἐγείρεται τὸ ζήτημα, μήπως ἀδικεῖται ἔτσι τὸ κεφάλαιον; Εἰς τὰ παραδείγματα πού ἐξετάσαμε, καὶ τοῦλάχιστον εἰς ὅσες ἀκόμη ἑταιρίαι ἀναφέρουν μεταξὺ τῶν σκοπῶν διὰ τοὺς ὁποίους προέβησαν εἰς «συμμετοχὴν» διὰ τὸ προσωπικόν των, τὴν λέξιν «fairness», δηλαδὴ δικαιοσύνη, νομίζω ὅτι ἡ ἀποψὶς τῶν ἐργοδοτῶν αὐτῶν θὰ εἶναι περίπου ἡ ἐξῆς : Πρῶτα : διακρίνομε ἐννοεῖται τὴν ἐργασίαν τοῦ ἐργοδότη ὡς διευθυντοῦ (ἢ καὶ ἐνεργοῦ συμβούλου) ἢ ὁποῖα πρέπει φυσικὰ νὰ ἀμείβεται καθ' ἑαυτήν, ἀπὸ τὰ τυχόν κεφάλαια τὰ ὁποῖα ἔχει ἐπενδύσει εἰς τὴν ἐπιχειρήσιν ὅπως καὶ ἄλλοι μέτοχοι, καὶ λέγομεν : Εἶναι ἀπαραίτητον ἀλλὰ καὶ ὀρθόν τὸ κεφάλαιον νὰ ἀμείβεται. Ἀπαραίτητον διότι ἐὰν δὲν ἀμείβεται, καὶ μάλιστα ἐπαρκῶς, δὲν θὰ ἐπενδύεται, δηλ. δὲν θὰ διακινδυνεύεται καθόλου εἰς τὴν παραγωγὴν, ἀλλὰ κρύβεται σὲ κάσσεσ ἢ σὲ λάκκους. Εἶναι δὲ καὶ ὀρθόν νὰ ἀμείβεται τὸ κεφάλαιον, διότι κατ' ἀρχὴν εἶναι προῖον κόπου, καὶ δὲν εἶναι πρακτικῶς δυνατόν νὰ γίνεταί διάκρισις μεταξὺ ἐκείνου πού καλῶς ἐκτέθη καὶ ἐκείνου πού ἐκτέθη χωρὶς ἠθικὴν βάσιν. Ἐνα μέτρο λογικόν, πρακτικῶς χρήσιμον καὶ εὐκόλως ἐφαρμόσιμον τῆς ἀμοιβῆς πού πρέπει νὰ προσφέρεται εἰς τὸ κεφάλαιον, εἶναι τὸ ποσοστὸν ἐκείνο τὸ ὁποῖον ἀρκεῖ διὰ νὰ ἐλύσῃ ὅσον χρειάζεται κεφάλαιον πρὸς ἐπιχειρήσιν μὲ ἄλφα ἢ βῆτα κινδύνους καὶ ἄλφα ἢ βῆτα πιθανότητος ἐπιτυχίας καὶ εὐσταθείας.

Εἶδαμεν, λ.χ. ὅτι ὁ κ. J. F. Lincoln εὗρηκε ὅτι ἓνα 6 % ἀρκεῖ. Ἄλλοι, σὲ ἄλλες ἐπιχειρήσεις καὶ σὲ ἄλλες χώρες ἠμποροῦν νὰ εὗρουν ὅτι χρειάζεται ἓνας τόκος περισσότερος ἢ ὀλιγώτερος διὰ νὰ ἐξοικονομηθοῦν τὰ ἀπαραίτητα κεφάλαια.

Πέραν ὁμοῦς τοῦ ὀρίου αὐτοῦ, εἶναι δύσκολον νὰ διακρίνη κανεὶς ἠθικὴν βάσιν διὰ νὰ μετέχουν τὰ κεφάλαια τῶν κερδῶν. Διότι τὸ κεφάλαιον αὐτὸ

καθ' ἑαυτό, σὰν νεκρὰ ὕλη, δὲν καταβάλλει προσπάθειαν. Δὲν χρησιμοποιεῖ δημιουργικὴν φαντασίαν, δὲν ἀντιμετωπίζει προβλήματα, δὲν δίδει λύσεις, δὲν διακινδυνεύει ἀρτιμέλειαν οὔτε ὑγείαν, οὔτε καὶ ὑπόληψιν εἰς περιπτώσιν ἀποτυχίας. Καὶ ἐὰν λοιπὸν δὲν διακινδυνεύομεν τὴν κρίσιν ὅτι ποτὲ δὲν διακαιοῦται ἠθικῶς τὸ κεφάλαιον νὰ ἀμείβεται πέραν ἐνὸς συμφωνημένου τόκου, εἶναι τοῦλάχιστον πολὺ φανερόν ὅτι ἀντιθέτως τὸ ἠθικὸν δικαίωμα $\pi \alpha \nu \tau \delta \varsigma$ ἐργαζόμενου νὰ μετέχη κερδῶν στηρίζεται ἀσυγκρίτως καλύτερα. Διότι οἱ ἐργαζόμενοι ἔχουν ἐπενδύσει εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ὄχι μόνον, ὅπως οἱ ἄπλοὶ μέτοχοι, ἓνα μέρος τῆς περιουσίας των, τὸ ὅποιον ἐμπιστεύονται εἰς ἄλλους καὶ ἐπειτα ξεχνοῦν, ἀλλὰ ὀλοκλήρον τὸν ἐργαζόμενον ὅλον των. Αὐτοὶ μὲ τὴν ἐργατικότητά καὶ τὴν εὐσυνειδησίαν των, τὴν δεξιότητά καὶ ἐπινοητικότητά των, τὴν πείραν των καὶ τὴν πρωτοβουλίαν των— ἐνίοτε δὲ μὲ τὴν αὐταπάρνησιν καὶ αὐτοθυσίαν των — ἀξιοποιοῦν ἀπεριορίστως, ἀπὸ δεκαετίας εἰς δεκαετίαν, ὅλα τὰ, ἄλλως, νεκρὰ κεφάλαια. Πρακτικὰ δὲ καὶ ψυχολογικὰ, τὸ κεφάλαιον — ὕλη, τοῦ ὁποίου ἦδη ὁ ἰδιοκτῆτης καθ' ὑπόθεσιν εὐρίσκει ἐλκυστικὸν τὸν προσφερόμενον τόκον, δὲν χρειάζεται κίνητρον, ἐφ' ὅσον τὸ ἴδιον εἶναι νεκρὸν ἐνῶ οἱ ἄνθρωποι ποῦ τὸ χρησιμοποιοῦν καὶ τὸ ἀξιοποιοῦν ἔχουν ἀνάγκη κινήτρον κέρδους, καὶ δικαιούνται αὐτοῦ διὰ νὰ παίξουν σωστά τὸν ρόλον των.

Δι' αὐτὸ καὶ ἡ Ἀγγλικὴ Τηλεγραφικὴ Ἑταιρία «Cable & Wireless Co», γνωστὴ καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐπαινοῦσα ἐπισήμως τὴν μακρὰν ἀφοσίωσιν τοῦ ὄλου προσωπικοῦ τῆς, εἰς τὴν ὁποίαν στηρίζεται, ὡς λέγει, ἡ ἔξαιρετικὴ τῆς ἐπιτυχία, καθώρισε, ἀκολουθοῦσα παρεμφερῆ σκέψιν πρὸς τὰς ἀνωτέρω, ὅτι θὰ προστίθεται ἐφεξῆς κατ' ἔτος εἰς τὰς ἐτησίας ἀποδοχὰς τοῦ προσωπικοῦ, ποσοστὸν ἴσον πρὸς τὸ ποσοστὸν, τὸ ὅποιον θὰ μοιράζεται εἰς τοὺς μετόχους — ὡς δίκαιον μέρος καὶ τοῦτο «διὰ τὴν ἐπένδυσιν τῆς ζωῆς των εἰς τὴν ἐπιχείρησιν». Δὲν παρέλειψε δὲ ἡ Διεύθυνσις, κάνοντας αὐτὴ τὴν ἀνακοίνωσιν, νὰ χαρακτηρίσῃ τὸ ὄλον περιβάλλον ὡς «a happy family», δηλ. Εὐτυχισμένην οἰκογένειαν.

Ἄλλὰ διὰ νὰ ἐπανεέλθωμεν εἰς ἓνα πρότερον ἐρώτημα : διατί νὰ μετέχουν εἰς τὰ κέρδη καὶ οἱ κατώτεροι ὑπάλληλοι, ἀκόμη καὶ ὁ θυρωρὸς καὶ ἡ καθαρίστρια (τοὺς ὁποίους ἀναφέρομε συμβολικῶς) ποῦ ἐκτελοῦν μονάχα μιὰ μηχανικὴ ἐργασία καὶ δὲν κάνουν τίποτε τὸ δημιουργικόν; Ἀπαντοῦμε, πρῶτον, ὅτι δὲν ὑπάρχει φυσικὸς νόμος ὅτι δὲν θὰ ξεπηδήσῃ ποτὲ δημιουργικὴ ἰδέα ἀπὸ τὸ ἐργατικὸν ἢ καὶ κατώτατον προσωπικόν. Ἐὰν βέβαια δὲν τοὺς ἐνθαρρύνωμε, πιθανόν οὔτε θὰ τολμήσουν νὰ μᾶς ποῦν καιμιά χρήσιμη ἰδέα, ἔστω καὶ ἂν τοὺς ἔλθῃ. Ἄλλὰ ἐὰν μὲ τὸν τρόπον μας καὶ τὴν ὅλην πολιτείαν μας προκαλέσωμε τὸ ἐνδιαφέρον τους γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ὀργανώσωμεν καλὰ τὴν ἐντὸς τῆς ἐπιχειρήσεως πνευματικὴν ἐπικοινωνίαν, ἢ

π ε ρ α δ ε ί χ ν ε ι ὅτι ἀπὸ κάθε τμήμα τοῦ προσωπικοῦ ἡμπορεῖ νὰ περιμένῃ κανεὶς χρήσιμες ἰδέες μὲ οἰκονομικὴν ἀξίαν. Ἀλλά, τὸ καὶ σπουδαιότερον, ἡ καθαρὰ μηχανικὴ φύσις τῆς ἐργασίας τῆς συμβολικῆς καθαριστρίας ἔχει ἤδη ἀναγνωρισθῆ ἔμπράκτως ὅταν καθωρίσθηκε ὁ μισθὸς τῆς εἰς δρχ. χιλιάς ἐνῶ τοῦ διευθυντοῦ λ.χ. καθωρίσθηκε εἰς 15.000. Τὸ πεδῖον λοιπὸν εἶναι λογικῶς καὶ ἠθικῶς ἀνοικτὸν διὰ νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ἡ κανονικὴ καὶ ἐπικερδῆς λειτουργία τῆς ὅλης ἐπιχειρήσεως ὀφείλεται εἰς ὅλους οἱ ὅποιοι ἐκτελοῦν ἐντὸς αὐτῆς κανονικὰ τὰ καθήκοντά τους. Ἀντιστρόφως, δὲν ἐπιτρέπεται, οὔτε λογικῶς οὔτε ἠθικῶς, νὰ ληφθῆ ἐκ νέου ὡς ἐπιχειρήματα τὸ κατώτερον εἶδος τῆς ἐργασίας ἐνὸς ὑπαλλήλου, διὰ νὰ τὸν ἀποκλείσωμεν ἀπὸ τὸ ἀνάλογον πρὸς τὴν συμβολὴν του καὶ τὸν μισθὸν του μέρος τῶν κερδῶν. Ὅπως τοῦναντίον, ἡ χαμηλὴ ἀμοιβή, ἀποτελεῖ ἠθικῶς καὶ πρακτικῶς, εἰδικὸν λόγον διὰ νὰ ἔχη κάποια προτεραιότητα εἰς τὴν ἀναλογίαν του ἐπὶ τῶν κερδῶν ὁ φτωχὸς συνεργάτης. Εἰς ἀρκετὰς μάλιστα ἀμερικανικὰς ἐταιρίας μὲ Profit-sharing, τίθεται ἓνα ἀνώτατον ὄριον εἰς τὸ ποσὸν ποῦ ἐπιτρέπεται νὰ λάβῃ ἓνας ἀνώτερος ὑπάλληλος, ὥστε νὰ μὴ ἐλαττώγεται πολὺ τὸ ὅλον διαθέσιμον ποσὸν εἰς θάρος τῶν ὑπολοίπων. Καὶ μάλιστα εἰς πέντε - ἕξ ἡ γνωστάς περιπτώσεις μοιράζονται ἐξ ἴσου κατ' ἄτομον τὰ κέρδη. Ἄλλου πάλιν δίδεται κάποια προτίμησις εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους ὑπαλλήλους. Ὅλα αὐτὰ τὰ ζητήματα ρυθμίζονται ὑπὸ τοῦ ἐργοδότη, ἐν συνεννοήσει μὲ καταλλήλους συμβούλους.

Ἔπεται ὅτι, ἀφοῦ περάσῃ μίαν δοκιμαστικὴν περίοδον, συνήθως ἐνὸς ἔτους, κάθε ἐργάτης ἢ ὑπάλληλος ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἔχει ἠθικὸν δικαίωμα νὰ μετέχη κατὰ τινα ἀναλογίαν εἰς τὰ κέρδη. Ἐὰν δὲν μετέχη, τότε πάντοτε κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν ἑταιριῶν τὰς ὁποίας τώρα παριστάνω - διαπράττεται ἀ ν τ ι κ ε ι μ ε ν ι κ ῶ ς μία ἀδικία, ἔστω ἀπὸ ἄγνοϊαν, προκατάληψιν ἢ συμβατικότητα. Ἐὰν ὁ ἐργαζόμενος α ἰ σ θ ἄ ν ε τ α ι τὴν ἀδικίαν αὐτήν, θὰ ἐπαναστατῆ σιωπηρῶς καὶ πιθανὸν θὰ δέχεται εἰσηγήσεις δημαγωγικὰς, διαλυτικὰς τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ ἔθνους. Ἐὰν πάλιν δὲν ἀντιλαμβάνεται τὴν ἀδικίαν ἥτις ὑφίσταται εἰς θάρος του καὶ τῆς οἰκογενείας του, τότε θὰ ἐργάζεται χωρὶς ἐνθουσιασμόν καὶ πρωτοβουλίαν, ἴσως καὶ χωρὶς εὐσυνειδησίαν, συμβάλλων εἰς ἓνα χαμηλὸν βιοτικὸν ἐπίπεδον, καὶ χωρὶς ἀφοσίωσιν εἰς πρόσωπα ἢ θεσμούς. Ἔτσι πάλιν θὰ προξενῆ, ἂν καὶ μὲ διαφορετικὸν τρόπον, δυσκολίας διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ κινδύνους διὰ τὸ ἔθνος - ἐπειδὴ ὁ ἐργοδότης ἀπέφυγε ἢ ἢ μ ἔ λ η σ ε ν ἄ π ρ ο σ ε τ α ι ρ ι σ θ ῆ τ ῆ ν ψ υ χ ῆ ν τ ο υ .

Εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειωθῆ ἐκ περισσοῦ, ὅτι μεταξὺ τῆς ἀμοιβῆς τῶν 1.000 δρχ. καὶ τῆς ἀμοιβῆς τῶν 15.000, ὑπάρχει, ἰδίως ὑπὸ τὰς κρατούσας κοινωνικὰς συνθήκας, πολὺ μεγαλυτέρα οἰκονομικὴ διαφορά παρ' ὅσον

δείχνουν αὐτοὶ οἱ ἀριθμοί, τοὺς ὑποτίθεται λαμβάνομεν βέβαια συμβολικῶς. Ἡ καθαρίστρια μὲ τις 1.000 δραχμ. δὲν ἔμπορεῖ ποτὲ νὰ κάμῃ οἰκονομίαν γιὰ τὰ γερατειά της, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ χρεωθῇ ἐνῷ ὁ ἀνώτερος ὑπάλληλος ποὺ παίρνει 15.000 ἔμπορεῖ πολὺ καλὰ νὰ ζήσῃ μὲ τις μισθὸς καὶ νὰ ἐπενδύσῃ τις ὑπόλοιπες. Οὕτε εἶναι εὐκόλον νὰ δώσῃ ὁ φτωχὸς στὸ παιδί του μιὰ μόρφωσι ποὺ θὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ προαχθῇ οἰκονομικῶς, καὶ ἔτσι νὰ βοηθήσῃ καὶ τοὺς γονεῖς του. Ἀλλὰ καὶ οἱ γάμοι εἰς αὐτὸ τὸ κοινωνικὸν ἐπίπεδον δὲν θὰ εἶναι μὲ οἰκονομικὴν ἀνεσίαν. Ὁ φτωχὸς χάνει τὴν ὥρα του καὶ τις δυνάμεις του τρέχοντας ἀπὸ τὸ ἓνα μαγαζὶ στὸ ἄλλο γιὰ νὰ βρῇ κάτι φθηνό καὶ ὅταν τὸ βρῇ, τὸ φθηνὸ δοξαίνει ἀκριβό, γιατί, ἂν εἶναι λ.χ. ρούχο ἢ παπούτσι, δὲν τοῦ κρατᾷ ζέστη καὶ χαλάει γρήγορα. Ὁ φτωχὸς δὲν ἔχει ἓνα σπίτι τῆς προκοπῆς, οὔτε ζῆ σὲ συνοικίαν εὐχάριστη γι' αὐτὸ καταλήγει στὴν ταβέρνα, ὅπου τρώει τὰ λεφτά του μὲ κεράσματα καὶ μὲ παιγνίδια. Ὁ φτωχὸς εἶναι τὸ κύριον θῦμα ἔλων τῶν τραγικῶν λαχείων ποὺ ἐμπαίξουν, διαφθείρουν, ἀποχαυνώνουν καὶ ἀπομυζοῦν τὸ λαὸ σ' αὐτῇ τῇ βασανισμένη χώρᾳ. Ὅλη αὐτὴ ἡ βαρεῖα πρόσθετη οἰκονομικὴ μειονεκτικότης τοῦ κακοπληρωμένου ἀνθρώπου εἶναι λοιπὸν ἓνας πρόσθετος ἠθικὸς καὶ πρακτικὸς λόγος γιὰ νὰ μὴ τοῦ στεροῦμε τὸ μέρος τῶν κερδῶν τὸ ὑποίον στοιχειωδῶς τοῦ ἀναλογεῖ, ὅταν ἡ ἐπιχείρησις, ἐννοεῖται, ἔχει κέρδη.

Ἐσημειώσαμεν, βέβαια καὶ τὴν ἀντίρρησην (σελ. 4) : Πῶς εἶναι δυνατόν ἢ καὶ ὀρθόν νὰ μετέχῃ ὁ ἐργαζόμενος εἰς τὰ κέρδη, ἐφ' ὅσον δὲν μετέχει καὶ εἰς τὰς ζημίας; Εἰς αὐτὸ τὸ συχνὰ τιθέμενον ἐρώτημα ἔχω ἀπαντήσῃ εἰς ἐπιστολὴν μου μὲ ὑπογραφήν ΜΕΛΕΤΗΤΗΣ εἰς τὸ 13ον τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΣ» τοῦ Ἰουνίου - Αὐγούστου 1956. Πάντως θίγω ἐδῶ καὶ συμπληρῶνω τὰ κύρια σημεῖα :

Πρῶτον : Πρακτικῶς ἔχει πιστοποιηθῆ ἔτι ἡ «Συμμετοχὴ» τείνει ἰσχυρῶς ὄχι πρὸς ζημίαν, ἀλλὰ πρὸς κέρδη. Τοῦτο ἐπιστοποιήθη πρῶτον εἰς τὴν ἐξονυχιστικὴν ἔκθεσιν τῆς διακομματικῆς ὑποεπιτροπῆς Vandenberg-Herring τῆς Γερουσιαστικῆς Ἐπιτροπῆς Οἰκονομικῶν εἰς τὰς Η. Π. Α. τὸ 1938. Ἡ ὑποεπιτροπὴ αὐτὴ ἔκαμε σύγκρισιν σχεδίων συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη μὲ ἄλλα σχέδια θεωρούμενα ὡς ἐξυηρητικά, ὅπως εἶναι σχέδια συντάξεων καὶ σχέδια ἐπιδομάτων κατὰ τὴν ἐκάστοτε κρίσιν τοῦ ἐργοδότη. Τὸ στατιστικὸν πόρισμα, βάσει ἐρεῦνης εἰς 234 ἑταιρίας, ἐκ τῶν ὁποίων 67 εἶχαν συμμετοχὴν τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰ κέρδη, εἶναι ὅτι αὐτὸς ὁ τελευταῖος θεσμὸς ὑπερτερεῖ καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν εἰς εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα. Συγκεκριμένως, ἐνῷ οἱ ἀπεργίαι, ὅπου ὑπῆρχαν σχέδια συντάξεων ἢ ἐπιδομάτων, ἀπλῶς ἠλαττώθησαν, εἰς 67 ἑταιρίας μὲ συμμετοχὴν ἐξηφανίσθησαν τελείως. Ἡ ἀλλαγὴ προσωπικοῦ μὲ τὰ ἄλλα σχέδια ἠλαττώθη κατὰ 25 % καὶ 35 %, ἀλλὰ μὲ «συμμετοχὴν» 48 %. Ἡ ἀπόδοσις εἰς τὴν ἐργασίαν μὲ τὰ ἄλλα σχέδια ἡ-

ξησε 28 % και 49 %, αλλά με «συμμετοχήν» 55 %. Ἡ δὲ ἀφοσίωσις (loyalty) πρὸς τὴν ἑταιρίαν και τοὺς προϊσταμένους της - δὲν γνωρίζω πὼς ἐξετιμήθη - με τὰ ἄλλα μὲν σχέδια ἐβελτιώθη κατὰ 50 % και 63 %, ἐνῶ με συμμετοχήν ἐβελτιώθη κατὰ 81 %. Ἡ ὑποεπιτροπή ἀπεφάνθη ἔτι : «Ἡ συμμετοχή ὑπὸ μίαν ἄλλην μορφήν ὑπῆρξε, και δύναται νὰ εἶναι, ἐξόχως ἐπιτυχής, ὅταν ὀρθῶς ἐγκαθιδρύεται, εἰς τὸ νὰ δημιουργῇ σχέσεις ἐργοδότη με ἐργαζόμενον αἱ ὅποια τείνουν πρὸς τὴν εἰρήνην, τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἀποδοτικότητα και τὴν ἱκανοποίησιν. . . . εἰς τὴν βιομηχανίαν». Καὶ καταλήγει : «Ἡ συμμετοχή, ὡς ἰδανικὸν, εἶναι ἀκατανίκητη. Αἱ ἐπισηνημμένα ἀκρόασεισ και ἡ ἀνάλυσις των παρέχουν ἀδιαφιλονίκητα ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα διὰ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον».

Ἡ ἔρευνα και ἡ ἐκθεσις της ὑποεπιτροπῆς αὐτῆς ἀπέβλεπεν εἰδικῶς πρὸς «possibilities of incentive taxation» δηλαδὴ πρὸς διερεύνησιν τῶν φορολογικῶν ἐκείνων μέτρων τὰ ὅποια θὰ εὐνοοῦσαν τὴν δημιουργίαν κινήτρων πρὸς ἡξυμένην παραγωγικότητα. Ἠκολούθησαν πράγματι τὸ 1939 και τὸ 1942 τέτοια φορολογικὰ μέτρα, με ἀντικείμενον τὴν διευκόλυνσιν της «συμμετοχῆς». Συνέπεια αὐτῶν, ἀλλὰ βέβαια και συνέπεια της μεταδοτικότητος της ἐπιτυχίας, ἦτο ἡ τεραστία ἐξάπλωσις τοῦ θεσμοῦ της συμμετοχῆς εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἀπὸ τότε μέχρι σήμερον. Ἦδη τὸ 1954 λειτουργοῦσαν 8.000 σχέδια, και σήμερον ἔχουν πολὺ ἀκόμη ἀύξηθῆ. Εἶναι ἐνδιαφέρον ὅτι οἱ πρωταγωνισταὶ αὐτοῦ τοῦ νέου θεσμοῦ (Council of Profit Sharing Industries) ἀντὶ νὰ θησαυρίζουν μόνον γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους τὴν ἀνταγωνιστικὴν του ἀξίαν εἰς τὴν βιομηχανίαν και τὸ ἐμπόριον, ζητοῦν νὰ τὸν κάμουν γνωστὸν εἰς ὅλους, και με δικά τους ἐξοδα ἱδρυσαν τὸ 1951 και συντηροῦν ὡς non - profit organization τὸ «Ἴδρυμα Διερευνησεως της Συμμετοχῆς. . . . » (Profit Sharing Research Foundation, 1718 Sherman Avenue, Evanston, Illinois) ἔχι ὡς ὄργανον προπαγάνδας, ἀλλ' ὡς ὄργανον διερευνησεως γεγονότων, εἴτε εὐνοϊκῶν εἴτε μὴ, σχετικὰ με τὴν Συμμετοχή, πρὸς διαφώτισιν ἐκείνων πού ἐφαρμόζουσιν ἢ ἐπιθυμοῦν νὰ ἐφαρμόσουσιν σχετικὰ σχέδια εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις των, και, δεύτερον, ὅπως ὡστε ἡ «συμμετοχή» νὰ λάβῃ εἰς τὴν ἀμερικανικὴν οἰκονομίαν τὴν οἰανδήποτε θέσιν ἐκείνην, ἢ ἐποῖα δικαιολογεῖται ἀπὸ τὸ ἱστορικὸν της ἐφαρμογῆς της. Κατ' ἐντολήν τοῦ αὐτοῦ Ἰδρύματος ὁ P. A. Knowlton ἐξέδωκε τὸ 1954 μὲν σοβαρὰ στατιστικὴ και ἐπιστημονικὴ ἀνάλυσις ὑπὸ τὸν τίτλον «Σχέδια Συμμετοχῆς» (Profit Sharing Patterns) ἢ ὅποια ἐκθέτει τὴν πείραν 300 ἑταιριῶν τῶν Η.Π. και τοῦ Καναδά, με συνολικὸ προσωπικὸ ἀπὸ 730.000 ἐργαζομένους. Ἀπὸ τὰς 300 ἑταιρίας, 82 % με συνολικὸν ἀριθμὸν προσωπικοῦ 94 % τοῦ συνόλου ἔκριναν τὰ σχέδιά των ὡς ἐπιτυχῆ ἢ λίαν ἐπιτυχῆ. Μόνον 1 % ἐχαρακτήριζαν τὰ πειράματά των ὡς ἀποτυχίαν.

Αἱ ἀνωτέρω διαπιστώσεις ἐδραιώνουν τὴν πεποιθήσιν ὅτι ὅποιος ἐργοδότης μὲ πνεῦμα εἰλικρινοῦς καλῆς θελήσεως καὶ μὲ μελετημένο σχέδιο ἐφαρμοσῆς τὴν συμμετοχὴν, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ ἔχη καλὰ ἀποτελέσματα καὶ γενικώτερα, ἀλλὰ καὶ καθαρῶς οἰκονομικά. Συνάγεται ἐπίσης ὅτι ἂν ἔλθῃ ἀπὸ ἑποιαδήποτε αἰτία ἢ κακὴ χρονιά, αἱ ζημίαι θὰ ἀντιμετωπισθοῦν ἀπὸ κοινοῦ ἀπὸ τὸν ἐργοδότην καὶ τρῶς ὑπαλλήλους μὲ πολὺ ἀνωτέρας ψυχικὰς ἀλλὰ καὶ ὄλικὰς δυνάμεις ἐξ αἰτίας τῆς συμμετοχῆς. Τοῦτο τὸ εἶδαμε ἀνωτέρω εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Shinner Company, καὶ τὸ ἴδιον μαρτυρεῖ ὁ πρόεδρος Χιού Κῶμερ τοῦ ἐργοστασίου Ἐϊθον Ντέιλ Μίλλ, εἰς Ἀλαμπάμαν, τὸ ὅποιον εἶχε ζημίας : «Οἱ ἐργατοῦπάλληλοί μας ξέρουν πῶς ἔχομε παθητικὸ καὶ πραγματικὰ βάζουν τὰ δυνατὰ τους νὰ βελτιώσουν τὴν κατάστασιν». Σὲ ἓνα ἄλλο θαυμάσιον παράδειγμα «συμμετοχῆς», τὸ μυθιστορηματικὸ «American Velvet» τὸ ὅποιον περιγράφει τὸ Reader's Digest τοῦ Αὐγούστου 1951, τὸ μὲν προσωπικόν, τὸ ὅποιον ἀπὸ 300 ἐργάτας μὲ τὴν συμμετοχὴν εἶχε ἀύξησθῆ εἰς 375, προθυμοποιήθηκε ὅταν ἤλθε κακὴ χρονιά νὰ ἐργάζεται μόνον 4 μέρες τὴν ἑβδομάδα, τὸ δὲ ἐθνικὸν σωματεῖον ἐργατῶν ὑφαντουργῶν προθυμοποιήθηκε νὰ δανείσῃ στὴν ἐταιρίαν χρήματα γιὰ νὰ συνεχίσῃ. Σὲ λίγες ἑβδομάδες παρήλθεν ἡ κρίσις, ἀφήνοντας μιὰ ἀκόμα ἀνώτερη ψυχικὴ ἐνότητα μεταξὺ ἐργοδότη καὶ ἐργαζομένου.

Ἔστω ὅμως ὅτι ὑπάρχουν ζημίαι. Εἶναι ἀλήθεια ἄραγε ὅτι ὁ ἐργάτης δὲν μετέχει εἰς αὐτάς; Σημειωτέον ὅτι καὶ ἐὰν εἶναι ἀλήθεια, πάλιν θὰ ἦτο παράλογον νὰ ἰσοφαρίσωμεν τὴν κατάστασιν τῶν ζημιῶν μὲ τὴν κατάστασιν κερδῶν. Γενικῶς ἡ κατάστασις κερδῶν - μικρῶν, κανονικῶν ἢ μεγάλων - ἀποτελεῖ τὸν κανόνα καὶ ἡ κατάστασις ζημιῶν τὴν ἐξαιρεσίαν. Ἡ σκέψις, λοιπόν, ὅτι ὁ ἐργάτης δὲν μετέχει εἰς τὰς ζημίας ἄγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅχι ὅτι ὁ ἐργάτης πρέπει νὰ ἀποκλεισθῆ ἀπὸ τὰ κέρδη, ἀλλ' ἀπλῶς ὅτι πρέπει κατὰ τι νὰ μειωθῆ ἡ συμμετοχὴ του εἰς τὰ κέρδη.

Ἄλλὰ, διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν, σφάλλει θαρῶς ὁ συμβατικὸς ἰσχυρισμὸς ὅτι οἱ ἐργάται δὲν μετέχουν εἰς τὰς ζημίας. Πρόκειται περὶ ψευδαισθήσεως ποῦ στηρίζεται στὸ φαινόμενον ὅτι σὲ κακὰς χρονιὰς δὲν ἐλαττώνονται συνήθως οἱ μισθοὶ ἐκείνων ποῦ διατηροῦν τὰς θέσεις των. Πραγματικά, ὡς τάξις καὶ συχνὰ ὡς ἄτομα, μετέχουν εἰς τὰς ζημίας πολὺ οὐσιωδέστερα ἀπὸ τοὺς μετόχους. Ἡ «κακὴ χρονιά» σημαίνει διὰ τὸν μέτοχον ἀπλῶς τὸ νὰ μὴ λάβῃ μέρος, καὶ τὸ μέρος σπανιώτατα ἀποτελεῖ τὸ σύνολον τοῦ εἰσοδήματός του. Τοῦναντίον διὰ τὴν ἐργατικὴν τάξιν ἡ «κακὴ χρονιά» τῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι κάτι πολὺ θαρύτερον. Εἴτε σημαίνει ἐλάττωσιν τῆς ἀπολαυῆς, εἴτε μὴ αὐξήσιν τῆς ἀπολαυῆς ἐνώπιον ἀνερχομένου τιμαριθμοῦ, εἴτε πρόσθετες κρατήσεις, εἴτε ἀπόλυσιν τοῦ ἰδίου, ἢ ἐνὸς συγγενοῦς, εἴτε μὴ διατήρησιν ἅμα τῇ λήξει τῆς συμβάσεως, εἴτε τὴν παραγκώνισιν τῶν

μεσηλίκων, είτε τήν προτίμησιν ἐργατριῶν ὡς εὐθηνότερων, είτε ἐμπόδια διὰ τὰ τέκνα των νά ἐξεύρουν ἐργασίαν - ὀπωσθήποτε ἐκείνοι πού πλήττονται καιριώτερα, ἀμέσως ἢ ἐ μ μ ἔ σ ω ς ἀπό τὰς ζημίας τῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι οἱ οικονομικῶς ἀσθενέστεροι. Ὀλιγώτερον δέδαια πλήττονται ἀπ'εὐθείας (δηλ. προσωπικῶς) οἱ παλαιοὶ καὶ εἰδικευμένοι, περισσότερον οἱ ἄεργοι καὶ οἱ προσωρινοὶ ὑπάλληλοι, καὶ ὅσοι ἀναγκάζονται νά δεχθῶν ἐργασίαν ἀκατάλληλον ἢ ὑπὸ δυσμενεῖς ὄρους. Εἰς αὐτούς, πρῶτα καὶ τραγικώτερα θύματα κάθε ἀσταθείας τοῦ οικονομικοῦ μας μηχανισμοῦ, ὀφείλεται μία ἀντιστάθμισις, μία ἀντασφάλισις. Εἶναι λογικόν καὶ δίκαιον καὶ δι' αὐτὸν ἀκόμη τὸν λόγον νά συμμετέχουν εἰς τὰ κέρδη τῶν ἐπιχειρήσεων ὅπου ἐργάζονται; ἐνισχύεται δὲ ἡ σκέψις αὕτη εἰταν ἀναλογισθῶμε ὅτι οἱ ἐργαζόμενοι αὐτῆς τῆς κατηγορίας εἶναι οἱ φυσικοὶ πρῶτοι ἄρωγοι - εἴτε ὡς συγγενεῖς, εἴτε ὡς φίλοι, εἴτε ἐκ γειτονικῆς καὶ ταξικῆς ἀλληλεγγύης καὶ εὐσπλαχνίας - ἐκείνων πού πλήττονται ἀπὸ τίς διακυμάνσεις τοῦ οικονομικοῦ μηχανισμοῦ.

Τὸ 1955 τὸ Συμβούλιον τῶν Ἐπιχειρήσεων μετὰ Συμμετοχῆς ἔδωσε τὸν ἑξῆς ὅρισμόν τοῦ Profit-sharing, ὃ ὅποιος εἶναι τροποποίησις προτέρου : «Ἡ συμμετοχὴ εἶναι κάθε διαδικασία σύμφωνα με τὴν ὁποίαν ἕνας ἐργοδότης πληρώνει εἰς ὄλους τοὺς τακτικοὺς ἐργατοῦπαλλήλους του ἢ θέτει εἰς τὴν διάθεσίν των, ἐκτὸς ἀπὸ καλὴν καὶ τακτικὴν ἀπολαυγὴν, εἰδικὰ ποσὰ τοῖς μετρητοῖς ἢ μετὰ προθεσίαν, τὰ ὅποια λογίζονται βάσει τῶν κερδῶν τῆς ἐπιχειρήσεως». Τοῦτο σημαίνει ὅτι διὰ τὴν ἀναγνώρισιν ὡς Profit-sharing δὲν ἐπιτρέπεται ἡ συμμετοχὴ νά ἀντικαθιστᾷ ἕνα καλὸ ἡμερομίσθιο, ἀλλὰ μόνον νά προστίθεται εἰς αὐτὸ καὶ ὅτε νά περιορίζεται εἰς ὠρισμένης κατηγορίας τοῦ προσωπικοῦ, λ.χ. εἰς ἀνωτέρους ὑπάλληλους, εἰς τὸ τμήμα πωλήσεων κλπ. Ἐμποροῦν νά ἐξαιρεθῶν μόνον οἱ νέοι ὑπάλληλοι πού δὲν θεωροῦνται ἀκόμη τακτικοί. Ἐπίσης, ἡ συμμετοχὴ πραγματοποιεῖται αὐτοδικαίως βάσει τῶν κερδῶν τῆς ἐπιχειρήσεως. Δὲν ἔμπορεῖ νά τεθῆ ὄρος ὅτι οἱ ἐργάται θά μετέχουν κερδῶν μόνον ἐὰν φθάσουν ἢ περάσουν ὠρισμένην στάθμην παραγωγῆς. (Τὸ τελευταῖον τοῦτο - τὸ σύστημα κατ' ἀποκοπὴν - χρησιμοποιεῖται εἰς τὸ παραπέτασμα, μολονότι ὁ Κάρολος Μάρξ τὸ εἶχε καταδικάσει ὡς διαβολικὸν χαρακτηριστικὸν τῆς κεφαλαιοκρατίας). (R. Digest Feb. 58, σελ. 190).

Τὰ σχέδια συμμετοχῆς ἀν καὶ παρουσιάζουν ἀρκετὴν ποικιλίαν, ἢμποροῦν νά ταξινομηθῶν εἰς τρεῖς κατηγορίας :

A. Σχέδια με συμμετοχὴν τοῖς μετρητοῖς.

B. Σχέδια με πληρωμὴν μετὰ προθεσίαν.

Γ. Συνδυασμοὶ τῶν A καὶ B.

Προτοῦ διαλέξῃ σχέδιον ὁ ἐργοδότης ἀποφασίζει εἰδικῶς τί ἐπιδιώκει με τὴν «συμμετοχὴν». Ἐὰν σκοπὸς εἶναι ἡ ἀύξησις τῆς παραγωγικότητος

τῶν ἐργατῶν, συνήθως ἢ πλεόν ἀποτελεσματικὴ εἶναι ἢ πληρωμὴ ποσοστῶν τοῖς μετρητοῖς, εἴτε κατ' ἔτος, εἴτε κατὰ ἐξάμηνον, εἴτε κατὰ τριμηνίαν. Τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι καὶ τὸ ἀπλούστερον. Φυσικά, πρέπει νὰ ἀποφασισθῇ καὶ ποῖα θὰ θεωρηθοῦν ὡς κέρδη, λ.χ. τὰ ἀκαθάριστα ἢ τὰ κατόπιν φορολογίας ἢ κατόπιν κρατήσεων διὰ τόκους καὶ μερίσματα καὶ ἀπόθεμα. Ἐχει ὁμοῦ παρατηρηθῆ τάσις πρὸς θησιμότητα εἰς τὰ σχέδια ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα κάμνουν βαρείας ἀφαιρέσεις προτοῦ ἀναγνωρίσουν κέρδος διὰ συμμετοχῆν.

Ἐὰν πάλιν ὁ ἐργοδότης ἐνδιαφέρεται κυρίως νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ μέλλον τῶν ἐργατῶν του καὶ νὰ τοὺς δώσῃ ἕνα αἰσθημα ἀσφαλείας, προτιμᾷ συνήθως τὸν δεύτερον τύπον τοῦ σχεδίου με πληρωμὴν ὑπὲρ τοῦ ἐργάτου εἰς ἕνα εἰδικὸν ταμεῖον (Trust Fund) ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὁ ἐργοδότης ἀποκλείεται διὰ νόμου νὰ τὸ ἀποσύρῃ, καὶ τοῦ ὁποῖου ὁ ἐργαζόμενος θὰ δύναται νὰ κάμῃ χρῆσιν εἰς περιπτώσιν ἐπειγούσης ἀνάγκης ἢ ὡς εἶδους συντάξεως. Τοῦτο τὸ σύστημα τείνει τελευταίως νὰ προτιμᾶται. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι τὸ εἰδικὸν ταμεῖον εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐπενδύσῃ τὰ χρήματα πλεόν ἐπικερδῶς ἀπὸ τὸ ἄτομον, καὶ τὸ Κράτος εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἀφίνει ἀφορολόγητα τὰ κέρδη κατὰ 15 % τοῦ συνολικοῦ μισθολογίου, πρὸς τὸν σκοπὸν τοιούτων σχεδίων συμμετοχῆς, τύπου ἀσφαλίσεως. Μερικὲς ὁμοῦ ἐταιρίαι διαθέτουν πλεόν τῶν 15 % τοῦ μισθολογίου, παρ' ὅλον ὅτι τὰ πέραν τούτου ποσὰ φορολογοῦνται.

Τέλος, τὰ σχέδια ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα περιλαμβάνουν τὰ πλεονεκτήματα καὶ τοῦ κινήτρου τοῖς μετρητοῖς, καὶ τῆς καταθέσεως εἰς εἰδικὸν ταμεῖον, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἀκόμη πολλά, εἶναι χωρὶς ἐξαιρέσιν ἐπιτυχή. Ἐννοεῖται ὅτι τὰ χρήματα συμμετοχῆς τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τὰ εἰδικὰ ταμεῖα (Trust Fund) καὶ τὰ ὁποῖα ἔμποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν καὶ ὡς συμπληρωματικὰ ἐπιδόματα ἀνεργίας, ἔχουν ἐπίδρασιν σταθεροποιητικὴν ἐπὶ τῆς οἰκονομίας, διότι εἰς τὰς ἐποχὰς κρίσεως ἐνισχύουν τὴν ἀγοραστικὴν δύναμιν τοῦ κοινοῦ. Γενικώτερα δὲ ἡ συμμετοχὴ παντὸς τύπου ἐνισχύει τὴν οἰκονομίαν. Ἐνισχύει εἴτε ἀμέσως εἴτε ἀργότερα τὴν κατανάλωσιν, ἀποσοβεῖ τὴν ἔνδοιαν ὡς μέριμναν ἰδιωτῶν καὶ δημοσίου, καὶ ἐνισχύει τὰς βιομηχανικὰς καὶ ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις με κεφάλαια τὰ ὁποῖα χρειάζονται διὰ νὰ ἐπεκτείνουν τὴν δράσιν των καὶ νὰ δημιουργήσουν περισσοτέρας εὐκαιρίας δι' ἐργασίαν.

Ἐνα σημαντικώτατον φαινόμενον, ἰδίως εἰς τὴν Ἀμερικὴν εἶναι, ὅπως εἶδαμε, τὸ νὰ ἀποκτοῦν οἱ ἐργαζόμενοι μετοχὰς - ὑπὸ εὐνοϊκοὺς ὁρους - ὅχι μόνον εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ὅπου ἐργάζονται οἱ ἴδιοι, ἀλλὰ γενικώτερα καὶ εἰς ἄλλας ἐπιχειρήσεις. Ἦδη περὶ τὰ 12.000.000 Ἀμερικανοί, ἤτοι 10 % τῶν ἐγγλίκων, εἶναι μέτοχοι ἀπ' εὐθείας, χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν τὰ διάφορα εἰδικὰ ταμεῖα, τὰ ὁποῖα κάμνουν ἐπενδύσεις διὰ πολλὰ ἀκόμη ἑκατομμύρια. Ἔτσι ἐπέρχεται ἐξάπλωσις καὶ σταθεροποίησις εὐημερίας, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν κατ' ἀνάγκην ὠφελεῖται οἰκονομικῶς καὶ τὸ δημόσιον. Ὁφελεῖται δὲ καὶ ἡ κοι-

νωνική και πολιτική νοημοσύνη του κοινού. Λέγει ἐπ' αὐτοῦ εἰς ἓνα σοφὸν και χαριτωμένον ἄρθρον ὁ ὑπογραφόμενος «Διογένης» εἰς τὸ ἀγγλικὸν περιοδικὸν «Time & Tide» τῆς 19ης Μαΐου 1956 : «Ἐὰν κάθε ἐργάτης εἶχε ἐπενδυμένα χρήματα στὴ βιομηχανία, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο ποικιλοτρόπως τεράστιον. Κάθε ἐργάτης θὰ καταλάβαινε λ.χ. ὅτι μπορεῖ κανεὶς νὰ ἔχη ὄχι μόνο κέρδη, ἀλλὰ και ζημίες. Θὰ μάθαινε πὼς τὰ μεγάλα κέρδη ποὺ ἀνακοινώνονται στὶς οἰκονομικὰς στήλας τῶν ἐφημερίδων δὲν ἔχουν νόημα ἂν δὲν ἀφαιρέσῃς πρῶτα τὰ 70 % τοῦ φόρου. Θὰ μάθαινε πὼς ἂν μιὰ μετοχὴ τῶν 2 σελινίων στέκῃ στὰ 10 σελίνια στὸ χρηματιστήριον, δὲν σημαίνει πὼς ὁ ἰδιοκτῆτης πενταπλασίασε τὴν περιουσία του. Μπορεῖ νὰ πλήρωσε 20 σελίνια γιὰ τὶς μετοχὰς του και τώρα νὰ ἔχουν τὴνμισὴ ἀξία. Θὰ ἐμάθαινε πὼς ἡ μοῖρα μιὰς ἐπιχειρήσεως δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τοὺς διευθυντὰς ἀλλὰ και ἀπὸ τὶς παγκόσμιες συνθήκας». Αὐτὴ ἡ ἐκ πείρας γνώσις, κατὰ τὸν συγγραφέα, θὰ ἄλλαξε τελείως τὴν στάσιν τοῦ ἐργάτου πρὸς τὸν ἐργοδότη και τὸ κεφάλαιον, πρὸς τὶς νέες μηχανὰς και μεθόδους. Θὰ ἐπαύσαμε νὰ εἴμεθα, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Disraeli δύο ἔθνη, τὸ ἓνα μὲ περιουσίαν, μὲ ἀξίες στὸ χρηματιστήριον, και τὸ ἄλλο ἔθνος χωρὶς πείραν αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἐνεργὸν σπασμοδικῶς και ἐπιζημιῶς - συχνὰ ἔργانون δημαγωγῶν. Συνιστᾶ, τέλος, ὁ συγγραφεὺς νὰ δημιουργηθοῦν και εἰς τὴν Ἀγγλίαν εὐκαιρίες ὥστε ὁ ἐργαζόμενος λαὸς ποὺ ἔχει τεράστια ἀγοραστικὴ δύναμις συνολικὰ νὰ ἡμπορῇ νὰ ἐπενδύῃ τὰ χρήματά του στὸν οἰκονομικὸ μηχανισμό ἀντὶ νὰ τὰ διασπαθῇ σὲ ἱπποδρομίες και κυνοδρομίες.

Στὶς ἐργατικὰς ὀργανώσεις ὑπάρχει κάποια δυσπιστία πρὸς τὴν συμμετοχὴ, ἡ ὁποία ἔμωσ τείνει νὰ ἐκλείπῃ. Ἦτο φυσικὸ νὰ φοβοῦνται ὅτι ὁ νέος αὐτὸς θεσμὸς ἴσως νὰ ὑπέσκαπτε τὶς συλλογικὰς συμβάσεις ἢ ὅτι θὰ ἐπιδρούσε σὰν τέχνασμα ἐπιταχύνσεως τῆς ἐργασίας. Μερικοὶ ἐνόμισαν ὅτι ἡ «συμμετοχὴ» ἦταν ἐπινόησις τῶν ἐργοδοτῶν διὰ νὰ ἀποκλείσουν ἀπὸ τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ἐργατικῶν σωματείων. Ὅπου ἔμωσ ἔγινε σεβαστὴ ἡ ἀρμοδιότης αὐτὴ, οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ἐργατῶν ἐφάνησαν πρόθυμοι νὰ ἐξετάσουν κατ' ἀξίαν τὸν θεσμὸν τῆς συμμετοχῆς. Εἰς πλείστας περιπτώσεις αἱ σχέσεις εἶναι τώρα ἀπολύτως ὁμαλαί, και γίνεται συνεργασία τῶν σωματείων μὲ τὰς ἐπιχειρήσεις μὲ συμμετοχὴν, διὰ τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγικότητος και τὴν καλύτεραν ρύθμισιν ὄλων τῶν πραγμάτων ποὺ ἀφοροῦν τοὺς ἐργαζομένους. Ἦδη σχεδὸν αἱ μισαὶ ἐπιχειρήσεις μὲ συμμετοχὴν ἔχουν συμβάσεις μὲ ἐργατικὰ σωματεία - ἡ ἰδία περίπου ἀναλογία ποὺ παρατηρεῖται σὲ ἐπιχειρήσεις χωρὶς συμμετοχὴν.

Διαβάζω ὅτι ὑπάρχουν χωραὶ εἰς Ν. Ἀμερικὴν ὅπου ἡ «συμμετοχὴ» ἔχει γίνῃ ὑποχρεωτικὴ διὰ νόμου. Δὲν τὸ ἐπιδιώκω ἔμωσ (πρὸς τὸ παρόν). Νοιώθω θαθεῖα πὼς, ἰδίως στὶς σημερινὰς παγκόσμιες συνθήκας, εἶναι ἐπιῆγον και

νά δελτιωθῇ ἡ ὕλική κατάστασις τοῦ ἐργαζομένου, καὶ νά ἀποκατασταθῇ στήν ἀξιοπρεπή θέσι τοῦ συνεργάτου πού τοῦ ἀνήκει. Ἄλλ' ὁ σκοπὸς ξεπερνᾷ καὶ αὐτὰ ἀκόμη. Ἄλλο εἶναι, καὶ ἄλλες σχέσεις θὰ δημιουργηθοῦν, ἂν ἐξαναγκασθῇ ὁ ἐργοδότης σὲ μιὰ «συμμετοχή» πού δὲν τὴν καταλαβαίνει καὶ δὲν τὴν θέλει, καὶ ἄλλο νά τὴν θελήσῃ ὁ ἴδιος καὶ μὲ βαθεῖα ἱκανοποιήσῃ νά τὴν ἐφαρμόσῃ. Εἴθε νά συμβῇ τὸ δεύτερον προτοῦ φέρῃ ὁ ἐξαναγκασμὸς σκυθρωπά τὸν τύπον τῆς δικαιοσύνης ἀντὶ γιὰ τὴν οὐσία τῆς ἀγάπης. Τί νά τὴν κάνω τὴν οἰκογένεια πού τὴν συνέχει μόνον ὁ νόμος. Καὶ τὸ ἴδιο δὲν μπορούμε νά ποῦμε γιὰ τὸ περιβάλλον τῆς ἐργασίας μας καὶ γιὰ τὴν ὅλη κοινωνία καὶ τὴν Πατρίδα μας;

Ἐκτὸς ἀπὸ ἐξέχοντα πολιτικούς, ὅπως ὁ Sir Winston Churchill, ἡ συμμετοχή ἔχει τὴν ἀνεπιφύλακτη ὑποστήριξι ἐξέχοντων κληρικῶν πολλῶν δογμάτων, τὸ δὲ περιοδικὸν America (21 Αὐγ. 1954) γράφει ὅτι ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία, ὡς γνωστὸν, ἐγκύπτει πολὺ εἰς τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα, δίδει θέσιν τιμῆς εἰς τὸν θεσμὸν αὐτόν.

Ὅταν ἀνεβαίνει ὁ τιμάρηθμος καὶ ἡ προσαρμογὴ τῆς ἀπολαυτῆς τοῦ ἐργαζομένου γίνεται κατόπιν μακρᾶς κατακραυγῆς, ἡ ἀδικία ἔχει ἤδη διαρκέσει ἕνα διάστημα, αὐξανομένη ἑλονέν, μέχρις ὅτου ἐπέλθῃ ἡ θεραπεία τῆς, προσωρινή πάλιν καὶ αὐτῇ. Καὶ τὰ πικρὰ αἰσθήματα τῶν ἀδικηθέντων ἔχουν καλλιεργηθῇ. Καὶ ἐὰν ἡ αὐξησης εἶναι μόνον γιὰ μερικούς, ἀποβαίνει εἰς βάρος τῶν λοιπῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡ αὐξησης εἶναι γενική, καὶ ἔρχεται ὡς νόμιμος προσαρμογὴ πρὸς τὸν τιμάρηθμον, χωρὶς κατακραυγὴν, πάλιν μοιραίως τείνει πρὸς γενικὴν ὑψωσιν τιμῶν, πρὸς πληθωρισμόν. Ἡ μόνη προσαρμογὴ πού οὔτε εἶναι θέμα πολιτικῆς ἐκμεταλλεύσεως, οὔτε προϋποθέτει ἀδικίαν καὶ πικρίαν, οὔτε ὀδηγεῖ εἰς ὑψωμένας τιμὰς καὶ πληθωρισμόν, εἶναι ἡ «συμμετοχή τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰ κέρδη τῶν ἐπιχειρήσεων», διότι αὐτὴ προέρχεται ἐξ ὀλοκλήρου καὶ χωρὶς καθυστέρησιν ἀπὸ πραγματοποιηθέντα κέρδη, δηλ. ἀπὸ νέον πλοῦτον δημιουργηθέντα. Ἰδιαιτέρως δὲ χρήσιμη εἶναι ἡ «συμμετοχή» διὰ τὰς μικρὰς ἐπιχειρήσεις, διότι τοὺς ἐπιτρέπει ἀντὶ εἰς ὠρισμένην, ἴσως εὐνοϊκὴν, στιγμὴν νά δίδουν αὐξήσεις καὶ νά ἀναλαμβάνουν μόνιμες ὑποχρεώσεις, αἱ ὁποῖαι ἴσως τὸν ἄλλο χρόνον θὰ εἶναι δυσβάστακτες, νά ἐφαρμόζουν ἀπλῶς συμμετοχὴν εἰς τὰ ἐκάστοτε ὑπάρχοντα κέρδη. Ὅταν δὲν θὰ ὑπάρχουν κέρδη, δὲν θὰ ἔχουν καμμίαν ὑποχρέωσιν. Ἐνας ἐργοδότης στήν Ἀμερικὴ ἔχει τὸ ἐξῆς σχέδιον: Ὅταν τὰ κέρδη εἶναι μόνον μέχρι \$ 20.000, δὲν διαθέτει τίποτε διὰ συμμετοχὴν. Ἀπὸ \$ 20.000 - \$ 100.000, διαθέτει 15 % καθαρὰ ἄνω τῶν 100.000 διαθέτει 50 % καθαρὰ. Διὰ τὸ προσωπικόν του τὸ πρόσθετον ποσοστὸν ἐπὶ τῶν ἐτησίων ἀπολαυτῶν ποικίλλει ἀπὸ 5 % μέχρι 15 %.

Ἦδη πρέπει νά κλείσωμεν, μολοντί τὸ θέμα δὲν ἐξηγητήθη. Πιστεύω

ὅτι ἡ «συμμετοχή» εἶναι, ὄχι μόνον στοιχείον δικαιοσύνης, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο τὸ στοιχείον τὸ ὅποιον θὰ ἐπιστρατεύσῃ τὴν ἐγκάρδια συνεργασία ὄλου τοῦ ἐργαζομένου κόσμου, ὥστε ὅλες οἱ ὑπάρχουσες φιλότιμες προσπάθειες πρὸς ἠύξημένην παραγωγικότητα νὰ ἀξιοποιοῦνται καὶ πολλαπλασιάζωνται. Οὐτε φαντάζομαι ἄλλον φυσικώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον τρόπον ὥστε τὸ ἐκάστοτε προϊόν μιᾶς ἠύξημένης παραγωγικότητος νὰ ἀποβαίνει πράγματι πρὸς ὄφελος ὄλου τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ λογικὴν καὶ ἀδελφικὴν ἀναλογίαν, ἀντί, ὃ μὴ γένοιτο, νὰ συγκεντρώνεται καὶ καταμερίζεται ἀνίσως, με συνέπειαν τὴν ἔντασιν τῆς κοινωνικῆς διχονοίας, ὅπως τραγικά, ἀλλὰ πῶς συγχωρητὰ συνέβη κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς Βιομηχανικῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἴδου καὶ δύο μικρὰ τεύχη ἀπὸ ἐταιρίαις στὴν Ἀγγλία, πού ἀπὸ σαφῆ χριστιανικὴ πίστις θέλησαν νὰ προχωρήσουν πάρα πέρα ἀπὸ τὸ Profit-sharing — ἀπὸ τὴν συμμετοχὴν στὰ κέρδη μέχρι τὴν κοινὴ κυριότητα καὶ δημοκρατικὴ διακυβέρνησι τῆς ἐπιχειρήσεως ἀπὸ ὄλους ὅσοι ἐργάζονται ἐκεῖ. Σημειῶνω μόνον τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικὰ τοῦ πνεύματος πού διέπει τὴν ἐταιρίαν Scott Bader & Co Ltd. (Commonwealth Ltd), πού κατασκευάζει πλαστικὰς ὕλες καὶ ἔχει προσωπικὸν 160 ἀτόμων.

α) Ἡ ὀλομέλεια ἀπεφάσισε ὅτι, εἰς περίπτωσιν κακῆς χρονιάς, ὄλοι θὰ λάβουν ἠλαττωμένον μισθόν, με ποσοστὸν ἔλαττώσεως μεγαλύτερον διὰ τοὺς λαμβάνοντας. Ὑψηλοῦς μισθοῦς καὶ σχετικῶς ἐλάχιστον δι' ὅσους λαμβάνουν τοὺς χαμηλοτέρους μισθοῦς.

β) Ἡ ὀλομέλεια, τῇ εἰσηγήσει τῆς Διευθύνσεως, ἀπεφάσισε ὅπως τὸ ποσὸν τὸ διατιθέμενον διὰ πνευματικῶς, μορφωτικῶς καὶ κοινωνικῶς σκοποῦς, ἰδίως πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς πόλεως καὶ περιοχῆς ὅπου εὐρίσκεται τὸ ἐργοστάσιον, εἶναι πάντοτε 20 % τοῦ συνόλου τῶν κερδῶν.

γ) Τὸ 20 % τῶν κερδῶν, τὰ ὅποια κατὰ μέγιστον ὄριον ἐπιτρέπει ὃ καταστατικὸς χάρτης τῆς ἐργατικῆς αὐτῆς Κοινοπολιτείας νὰ ψηφίσῃ ἢ ὀλομέλεια ὑπὲρ τῶν μελῶν τῆς ὡς συμμετοχὴν, δὲν τὸ ἐζήτησε ποτέ, ἀλλὰ πάντοτε, ἐπὶ 7 συναπτὰ ἔτη υἱοθέτησε τὰς συστάσεις τῆς Διευθύνσεως ὑπὲρ μικροτέρου ποσοστοῦ - λ. χ. ὥστε νὰ γίνῃ βελτίωσις ἢ ἐπέκτασις τοῦ ἐργοστασίου καὶ ἄλλων μέσων παραγωγῆς, πρὸς ὄφελος μελλοντικῶν ὄλων.

Λίγες ἑβδομάδες εἶναι πού μιλοῦσα με Τμηματάρχην μεγάλης ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τὰς Ἀθήνας. Μοῦ εἶπεν ὅτι, ἐπειδὴ πληρώνονται λίγο οἱ ἐργαζόμενοι, ὃ παράγων τῆς ἐργασίας εἶναι μικρὸ μόνον κλάσμα τῆς ἀξίας τοῦ ἐμπορεύματος, καὶ ὅτι συνεπῶς εἶναι ἀμφίβολον ἂν ἀξίζει τὸν κόπον νὰ λάβουν ἰδιαίτερα μέτρα γὰ νὰ αὐξήσουν τὴν ἀποδοτικότητά του. Τὴν ἀπάντησι φυσικὰ τὴν πῆρα ἀπὸ τὰ λόγια του. Ἄφου ὃ παράγων κόστος ἐργασίας εἶναι τόσο εὐτελής, θὰ ἦτο πολὺ εὐκόλο νὰ τὸν ἱκανοποιήσετε με «συμμετοχὴν» ἢ ὅποια ἄλλιν θὰ ἔβγαινε πιθανώτατα πρὸς ὄφελος τῆς ἐταιρίας.

Κι' ἂν δὲν κερδίζετε χρήματα, τοῦλάχιστον θὰ δημιουργήσετε εὐτυχία καὶ κοινωνική ἁρμονία. Ναι, συμφώνησε, ἔχετε δίκαιον ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν σκεπτόμαστε συνήθως ἔτσι. Δὲν ἦτο καθόλου κακὸς ἄνθρωπος. Ἀπλῶς κόντευε νὰ λησμονήσῃ γιατί ὑπάρχομε, ἀλλὰ καὶ τοὺς τρομακτικούς κινδύνους ποὺ συνοδεύουν, γιὰ μᾶς ἢ γιὰ τὰ παιδιὰ μας, κάθε συστηματικὴ ἀστοργία πρὸς τὸν ἐξαρτώμενον ἰδίως πλησίον.

Μὴ λέμε πὼς ἡ χώρα μας εἶναι φτωχὴ καὶ δὲν μᾶς περισσεύουν χρήματα γιὰ «συμμετοχή» πὼς οἱ φόροι εἶναι βαρεῖς πὼς οἱ ἐργαζόμενοι δυσπιστοῦν, κλπ. Αὐτὰ εἶναι ἐπιχειρήματα ρητορικά, χωρὶς περιεχόμενον. Γιὰ κάθε ἐλληνικὴ ἐπιχείρησι - καὶ δὲν εἶναι λίγες - ποὺ ἤδη κάνει κέρδη κανονικὰ ἢ πλεόν, ἡ κραυγὴ πὼς ἡ Ἑλλάδα εἶναι φτωχὴ δὲν ἔχει θέσι. Ἀλλὰ καὶ γιὰ τὶς ὀλιγώτερον εὐπορες, καὶ γιὰ κείνες ποὺ μόλις ἐπιπλέον, μήπως δὲν ἰσχύει ἡ ἀλήθεια ὅτι ἀκριθῶς οἱ δυσμενεῖς συνθήκες τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς φορολογίας ἀποτελοῦν ἐπιχειρήματα γιὰ νὰ δημιουργήσωμε, ἐκεῖ ποὺ εἶναι στὸ χέρι μας, εὐνοϊκὰς συνθήκες: προσωπικὸ πρόθυμο καὶ ἀποδοτικὸ, λογικὸ καὶ μὲ πνεῦμα οἰκονομίας; Τὸ περίσσευμα εἶναι τώρα μικρὸ - μὰ ἐκεῖ ποὺ τὸν πρῶτο ρόλο παίζει ἡ ψυχικὴ στάσις, τὸ μικρὸ περίσσευμα εἶναι δημιουργικὴ δύναμις. Ἀκριθῶς ἡ φτώχεια τοῦ Ἑλλήνος ἐργάτου κάνει ὥστε ἓνα μικρὸ πρόσθετο ποσὸν θὰ τοῦ εἶναι πολὺτιμο, γιατί θὰ ἐξυπηρετήσῃ βασικὰς οἰκογενειακὰς ἀνάγκας καὶ ἀκριθῶς βταν ἰδοῦν οἱ ὑπάλληλοι πὼς ἡ χειρονομία τοῦ ἐργοδότη ἔχει μόνον εἶναι ἀπροσδόκητη καὶ αὐτοπροαίρετη, ἀλλὰ καὶ γίνεται σὲ ἐποχὴ ποὺ εἶναι δύσκολη καὶ «γιὰ τὸ ἀφεντικόν», τότε θὰ συγκινηθοῦν καὶ θὰ ἀνταποκριθοῦν πολὺ περισσότερον.

Γιατί λοιπὸν νὰ μὴν ἀξιοποιήσωμε τὶς δυσκολίες τῶν ἄλλων καὶ τὶς δικὰς μας μ' αὐτὸν τὸν χαρούμενον τρόπο; Τώρα ἰδίως, μὲ τὶς στενοχώριες, προσφέρεται αὐτὴ ἡ πολὺτιμη εὐκαιρία νὰ νοιώσῃ ὁ συνάνθρωπός μας πὼς τὸν ἀγαποῦμε.

Ὅσο γιὰ τὶς φορολογικὰς διευκολύνσεις, εἶναι εὐχάριστον ὅτι ἤδη, μετὰ τῶν πολιτικῶν ἡγετῶν τῆς χώρας, εἶναι μερικοὶ ποὺ γνωρίζουν τὰ πλεονεκτήματα τῆς «συμμετοχῆς». Ἀσφαλῶς πρέπει ἐπίμονα νὰ ζητηθῇ ἡ φορολογικὴ νομοθεσία ποὺ τὴν εὐνοεῖ. Ἀλλὰ καὶ μέχρι τότε ἔμπορεῖ ἀπὸ πολλοὺς, καὶ πρέπει, νὰ γίνῃ ἡ ἀρχή, νὰ δοθῇ τὸ παράδειγμα, καὶ νὰ στεφθῇ ἀπὸ ἐπιτυχίαν.

Ἐχει παρατηρηθῇ ὅτι, σὲ ὅποια πόλι καὶ κοινότητα ὑπάρχει μιὰ ἐπιχειρήσις ποὺ «εἶναι καλὰ νὰ δουλεύῃς ἐκεῖ», ὁ κόσμος μένει, δημιουργεῖ μόνιμο καὶ ἄξιο περιβάλλον, δὲν φεύγει ἀπελπισμένος στὰ μεγάλα κέντρα. Δὲν εἶναι τοῦτο σπουδαῖο γιὰ τὴν Ἑλλάδα; Ἄς ὀνειρευθοῦμε ἕλοι μιὰ Ἑλλάδα παντοῦ μονιασμένη, μὲ δενδροφυτευμένους βουνοπλαγιὰς καὶ χαρούμενα παιδιὰ μὲ ροδοκόκκινα μάγουλα, ἀπὸ καλύβας μὲ κήπους, ἀπ' ὅπου ἔφυγε πιά ἡ γκρίνια.

Σέβομαι βαθειὰ τὸν Ἕλληνα ἐργοδότη. Ξεύρω ὅτι μὲ τὸ θαυμαστὸ τάλεντο του καὶ τὴν πρωτοβουλία του ἔχει συχνὰ δημιουργήσει ἐκ τοῦ μηδενὸς ἐπιχειρήσεις, οἱ ὁποῖες παρέχουν ἐργασίαν εἰς πολλοὺς οἰκογενειάρχας, οἱ ὁποῖες ἐξυπηρετοῦν τὸ κοινόν, ἐνισχύουν τὸ Κράτος καὶ προάγουν τὸν πολιτισμὸ καὶ γενικώτερα συμφέροντα τοῦ Ἔθνους. Ξεύρω ἐπίσης ὅτι παλαίει κατὰ δυσκολιῶν. Εὐχομαι σὲ κάθε ἐργοδότη, σ' ὁποιαδήποτε ἐπιχείρησι, μικρὴ ἢ μεγάλῃ, νὰ δημιουργήσετε πλάϊ σας, ὅπως ἔκαμαν τόσοι ἄλλοι, ἀνθρώπους μὲ πρόθυμα, γελαστὰ μάτια, ἀνθρώπους ἐλεύθερους, συνεργάτας ὀλόψυχους, ποὺ σὰς τιμοῦν καὶ σὰς ἀγαποῦν· καὶ ποὺ τὸ τραγοῦδι τῶν εὐτυχησμένων οἰκογενειῶν των θὰ φθάνῃ σὰν τρανὴ φωνὴ ἐλπίδας σὲ κουρασμένους λαοὺς στὰ πέρατα τῆς γῆς.
